

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

INSPECTORATUL GENERAL AL POLIȚIEI ROMÂNE

MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE ȘI PERSOANELOR VÂRSTNICE

AUTORITATEA NAȚIONALĂ PENTRU PROTECȚIA
DREPTURILOR COPILULUI ȘI ADOPTIE

„Co – funded by the Prevention of and Fight against Crime Programme of the European Union”

**PREVENIREA DELINCVENȚEI JUVENILE
ȘI ACORDAREA DE SERVICII SPECIFICE MINORILOR
CARE SĂVÂRȘESC INFRAȚIUNI ȘI NU RĂSPUND PENAL
– repere privind cooperarea interinstituțională –**

Editura Ministerului Afacerilor Interne

– 2014 –

Acest manual a fost realizat în cadrul proiectului „Copilărie fără delincvență”, derulat de către Inspectoratul General al Poliției Române în colaborare cu Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție din cadrul Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, cu sprijinul Ministerelor de Interne din Cehia și Bulgaria. Co-finanțarea a fost asigurată prin programul de granturi al Comisiei Europene „Prevenirea și lupta împotriva criminalității” (ISEC).

Ne propunem ca, prin această lucrare, să venim în sprijinul specialiștilor care interacționează cu copii ce manifestă un comportament delincvent și predelincvent.

Lucrarea urmărește, de asemenea, să faciliteze cooperarea interinstituțională și să promoveze o abordare integrată, bazată pe coordonarea măsurilor preventive și de protecție specială a copilului.

Colectivul redacțional

Proiectul HOME/2012/ISEC/FP/C1 „Copilărie fără delincvență”.

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene. Această publicație reflectă numai punctul de vedere al autorilor și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține.

Colectivul redacțional:

Ioana Nedelcu

consilier superior în cadrul Autorității Naționale pentru
Protecția Drepturilor Copilului și Adopție

Ion Gheorghediac

comisar-șef de poliție, Șeful Biroului Prevenire din cadrul
Institutului de Cercetare și Prevenire a Criminalității,
Inspectoratul General al Poliției Române

Florentina Cenja, Florența Teodorescu, Angela Chirvăsuță

ofițeri specialiști
Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității,
Inspectoratul General al Poliției Române

Bogdan Coțofană, Ovidiu Toma

ofițeri specialiști
Direcția de Investigații Criminale, Inspectoratul General al Poliției Române

Partea a II-a „Experiențe europene în domeniu” a fost elaborată cu sprijinul:

- doamnei **Aneta Manuilova**, din cadrul Ministerului de Interne al Republicii Bulgaria,*
- domnului **Jakub Masek**, din cadrul Ministerului de Interne al Republicii Cehe.*

Machetarea manualului a fost realizată de către Editura M.A.I.

**PREVENIREA DELINCVENȚEI JUVENILE
ȘI ACORDAREA DE SERVICII SPECIFICE
MINORILOR CARE SĂVÂRȘESC INFRAȚIUNI
ȘI NU RĂSPUND PENAL**

– repere privind cooperarea interinstituțională –

Studii de caz: România, Bulgaria, Cehia

Editura Ministerului Afacerilor Interne

C U P R I N S

Cuvânt înainte	5
----------------------	---

PARTEA I: Delincvența juvenilă în România. Cooperarea interinstituțională în cazul copiilor cu vârsta sub 14 ani care săvârșesc fapte penale

I. Factorii de risc pentru apariția comportamentului deviant la copii	11
II. Reglementări legislative privind copiii cu vârsta sub 14 ani care săvârșesc fapte penale	16
III. Rolul structurilor de asistență socială și protecție a copilului în gestionarea comportamentelor deviante ale copiilor cu vârsta sub 14 ani. Repere practice.	29
IV. Rolul Poliției în gestionarea comportamentelor infracționale ale copiilor cu vârsta sub 14 ani. Repere practice ale activității de prevenire și combatere	43
V. Cooperarea interinstituțională și internațională. Prezent și perspective.	59

PARTEA a II-a: Experiențe europene în domeniu

VI. Experiența cehă în prevenirea delincvenței juvenile și în gestionarea cazurilor de minori care au comis infracțiuni și nu răspund penal.	71
VII. Experiența bulgară în prevenirea delincvenței juvenile și în gestionarea cazurilor de minori care au comis infracțiuni și nu răspund penal	87
Repere legislative	95

CUVÂNT ÎNAINTE

Prezentul manual a fost realizat în cadrul proiectului „*Copilărie fără delincvență*”, derulat de către Inspectoratul General al Poliției Române în colaborare cu Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție din cadrul Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, cu sprijinul Ministerelor de Interne din Cehia și Bulgaria.

Proiectul, inițiat de Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității din cadrul I.G.P.R., și-a propus creșterea eficienței demersurilor de prevenire a delincvenței juvenile la copiii cu vârsta sub 14 ani. Pilonii pe care se sprijină proiectul sunt reprezentați, pe de o parte, de consolidarea capacității instituționale, respectiv îmbunătățirea cooperării dintre Poliție și Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului și, pe de altă parte, de creșterea gradului de informare a grupurilor-țintă (minorii cu vârsta de până la 14 ani, părinți, profesori, asistenți sociali etc.) cu privire la prevenirea delincvenței juvenile și la serviciile de care pot beneficia copiii cu comportament delincvent și predelincvent.

Finanțarea a fost asigurată prin programul de granturi al Comisiei Europene, „*Prevenirea și lupta împotriva criminalității*” (ISEC). Proiectul a fost inițiat în urma identificării nevoii de a intensifica activitățile de prevenire a criminalității în rândul copiilor care nu au împlinit vârsta răspunderii penale, respectiv 14 ani. Atât datele statistice, cât și constatările din teren ale polițiștilor și asistenților sociali au condus la concluzia că acești copii reprezintă un grup vulnerabil din punct de vedere infracțional. Pornind de la acest aspect, precum și de la necesitatea întăririi

cooperării interinstituționale, au fost stabilite obiectivele proiectului, respectiv:

- ✓ dezvoltarea unui instrument de lucru comun (manual) pentru specialiștii din instituțiile din România responsabile cu prevenirea delincvenței juvenile la copiii cu vârsta sub 14 ani;
- ✓ îmbunătățirea capacității instituțiilor din România de a gestiona problematica referitoare la copiii cu comportament predelinvent și delinvent;
- ✓ creșterea gradului de informare a beneficiarilor cu privire la prevenirea comportamentului antisocial la copiii cu vârsta sub 14 ani;
- ✓ diseminarea, la nivelul statelor membre U.E., a celor mai bune practici privind prevenirea delincvenței juvenile.

Elaborarea acestui manual de cooperare interinstituțională în domeniul delincvenței juvenile, destinat în principal polițiștilor și asistenților sociali, dar și altor specialiști care vin în contact cu copiii, este rodul preocupării noastre de a pune la dispoziția personalului care lucrează cu minori sub 14 ani un instrument de lucru comun. Ne-am propus ca, prin această lucrare, ca și prin întregul proiect, să facilităm cooperarea interinstituțională, să promovăm o abordare integrată, bazată pe coordonarea măsurilor preventive și de protecție specială a copilului.

Manualul este format din două părți distincte, dar interconectate: prima parte, și cea mai amplă, reprezintă o diagnoză a situației gestionării comportamentului delinvent și predelinvent al copiilor sub 14 ani de către instituțiile publice din România, iar cea de-a doua secțiune este constituită din prezentarea situației, circumscrisă aceluiași domeniu de intervenție, din Bulgaria și Cehia. Această expunere comparativă are ca scop oferirea unei perspective mai ample, europene, asupra legislației, cooperării interinstituționale și măsurilor luate de autorități față de copiii infractori aflați sub vârsta răspunderii

penale. Studiile de caz din Cehia și Bulgaria au fost realizate pe baza materialelor documentare transmise de către partenerii externi, precum și în urma vizitelor de lucru efectuate în cadrul proiectului, de către specialiști din România, Bulgaria și Cehia, care au avut ocazia să cunoască direct sistemele publice din cele trei țări, privind această categorie de copii.

Diagnoza situației din țara noastră urmărește să redea, într-un material concentrat și accesibil, informații privind **cauzalitatea comportamentului deviant la copii, reglementările legislative privind minorii sub 14 ani, rolul și atribuțiile principalelor instituții** care gestionează problematica minorilor, **reper de cooperare interinstituțională**, precum și câteva exemple de **bune practici**. Accentul este pus pe prevenirea delincvenței juvenile la această categorie de vârstă, dar și pe măsurile întreprinse de autorități în cazul minorului delinvent, urmărindu-se traseul acestuia de la momentul sesizării faptei și până la punerea în aplicare a măsurilor de ocrotire, de către instituțiile responsabile cu protecția drepturilor copilului. Prezentarea nu își propune să fie exhaustivă, ci doar să ofere principalele repere necesare specialiștilor în activitatea lor practică, promovând **o perspectivă comună** în rândul lucrătorilor din Poliție și al celor din structurile de asistență socială.

Acest manual își propune, totodată, să îi sprijine pe specialiștii care vin în contact cu copiii ce manifestă un comportament delinvent și predelinvent să introducă instrumente specifice și strategii practice în activitatea lor de zi cu zi. Documentul va fi promovat în cadrul sesiunilor de training care se vor organiza în cadrul proiectului, cu polițiști și asistenți sociali din întreaga țară.

Conținutul manualului va fi tradus în limba engleză și promovat în țările partenere (Cehia și Bulgaria), precum și prin rețeaua europeană de prevenire a criminalității EUCPN, facilitând schimbul de informații în domeniu la nivelul statelor membre U.E.

Dorim să mulțumim tuturor aceluia care au contribuit la elaborarea acestui material, oferindu-ne informații relevante și sprijin bazat pe experiența lor în lucrul cu copiii cu comportament predelinvent și delinvent. Sperăm ca lucrarea să fie cât mai utilă specialiștilor în domeniu și să promoveze cooperarea interinstituțională în domeniul de referință, în interesul superior al copilului.

**PARTEA I: Delincvența juvenilă în România.
Cooperarea interinstituțională în
cazul copiilor cu vârsta sub 14 ani
care săvârșesc fapte penale**

CAPITOLUL I

Factorii de risc pentru apariția comportamentului deviant la copii

Delincvența juvenilă este o componentă a fenomenului criminalității, cu o identitate proprie conferită de categoria de indivizi la care se referă.

Particularitatea acestui segment infracțional este reflectată și de faptul că nu se suprapune pe evoluția înregistrată de criminalitate în general, cauzele generatoare fiind, de asemenea, diferite de situațiile în care sunt implicate persoane adulte. Delincvența juvenilă reprezintă ansamblul conduitelor copiilor aflați în conflict cu normele de conviețuire socială, acceptate și recunoscute în societate și are motivații de ordin bio-psiho-social.

Principala cauză a apariției atitudinilor antisociale la copii o constituie influența mediului social și a proceselor psihice la nivelul conștiinței individului. Un rol important îl au și împrejurările concrete de viață ale fiecărei persoane. În acest context, pentru a găsi *cauzele și condițiile care generează și favorizează delincvența juvenilă*, trebuie să pornim de la analiza structurii interne a individului și a factorilor externi.

Personalitatea copilului începe să se contureze după vârsta de 2 ani, vârstă la care acesta începe să perceapă și să fie atent la ceea ce se întâmplă în jurul său. Familia este prima care trebuie să vegheze la formarea și modelarea personalității copilului. În adolescență, continuă în ritm alert procesul de desăvârșire a personalității individului. Apar așa-numitele „crize” ale adolescenței, în raport cu situația familiei, cu societatea în care trăiește copilul. În această perioadă, în care a crescut capacitatea de abstractizare și sinteză, când copilul devine puternic, capabil de

eforturi mari, colectivul în care învață, grupul de prieteni își pun amprenta pe formarea personalității. Tot acum, gândirea lui păstrează o doză mare de subiectivism, în această privință exemplul de obiectivitate al părinților și profesorilor fiind foarte important. În cazul în care copilul crește și se dezvoltă în condiții improprii de viață, într-o familie dezbinată, părinți cu probleme comportamentale, când este influențat negativ de colegi, de prieteni etc., se creează premisele unui comportament delincent.

Tulburările de comportament reprezintă una din cauzele de natură bio-psihică ale delincvenței juvenile. Aceste tulburări se pot manifesta prin comportamente antisociale (agresivitate, vagabondaj, tentative suicidare etc.). Delincvența juvenilă este determinată și de imaturitatea afectivă, dezvoltarea dizarmonică a personalității. Comportamentul antisocial la adulți este anunțat de aceste tulburări din perioada copilăriei, care se pot prezenta sub diverse forme: încăpățănare, agresiune fizică, impulsivitate etc.

De asemenea, tulburările patologice de personalitate prezente în copilărie pot genera atitudini delincvente.

Fuga de acasă și vagabondajul reprezintă alte două tulburări grave de comportament care se asociază, de regulă, cu abandonarea școlii și cu alte tipuri de atitudini negative. Fuga de acasă nu reprezintă o infracțiune, dar este un început de comportament delincent. Vagabondajul este o formă de fugă de acasă organizată, determinată, în special, de o insatisfacție față de mediul în care trăiește copilul. Victime ale vagabondajului sunt adesea copiii crescuți în servicii de protecție socială, dar și din familiile legal constituite. În general, sunt înclinați spre vagabondaj copiii cu o personalitate dizarmonică, cei care au suferit unele modificări psihice în urma diverselor traume, a leziunilor și infecțiilor cerebrale, copiii cu afecțiuni psihice etc. Dintre factorii care conduc la aceste forme de manifestare comportamentală, ar putea fi menționați: spiritul de revoltă sau de aventură, dorința de independență, plictiseala etc.

Vârsta. Unii autori consideră că există o strânsă relație între vârstă și comiterea unor fapte antisociale. Astfel, s-a constatat că cel mai mare număr de infracțiuni este săvârșit de adolescenți și tineri.

Carențele de afectivitate. Reprezintă altă cauză a delincvenței juvenile, de natură psihologică. Astfel, majoritatea delincvenților copii provin din familii dezorganizate sau din centre de plasament. Aceștia pot avea o personalitate dizarmonică, din cauza lipsei afecțiunii. Un copil lipsit de căldura unei familii, de afectivitatea celor din jur, nu va ști să dăruiască sentimente frumoase și se va contura ca o personalitate egocentrică, și cu reacții instinctive primare.

Cauze de natură socială. Un psihic labil nu constituie în sine o cauză a delincvenței juvenile, decât dacă anumite cauze de mediu favorizează acest lucru. Un copil cu un psihic sănătos, normal, poate ajunge la delincvență dacă mediul social în care trăiește este unul negativ. Între cauzele de ordin social care generează delincvența juvenilă se desprind câteva:

- disfuncții ale mediului familial;
- eșecul școlar și inadaptarea școlară;
- modele negative de comportament ale grupului de prieteni și ale modului de petrecere a timpului liber;
- alte cauze de natură socială.

Disfuncții ale mediului familial. În familie, copilul își petrece cea mai mare parte din timp. Personalitatea în formare a copilului este strict influențată de modelul oferit de părinți. Familia este prima care pregătește copilul pentru viață; ea poate fi un mediu educativ pozitiv, sau dimpotrivă, poate oferi copilului modele de deviații comportamentale. Delincvența juvenilă apare, de cele mai multe ori, atunci când copilul sau adolescentul normal psihic, aflat sub influența atâtor factori, este frustrat de suportul formativ și de ambianța afectiv-maturizantă a unei familii

armonioase. Disfuncțiile sistemului familial constituie cauza principală a comportamentului deviant la copii. Pentru o dezvoltare psihică normală, copilul trebuie să aibă un sentiment de siguranță, necesar dezvoltării sale echilibrate. Acest sentiment depinde de următoarele condiții: protecție împotriva loviturilor din afară, satisfacerea trebuințelor elementare, coerența și stabilitatea cadrului de dezvoltare, sentimentul de a fi acceptat de ai săi etc.

Eșecul școlar și incapacitatea școlară. Este o cauză a delincvenței juvenile, care, în prezența altor factori, face posibilă apariția fenomenului de delincvență, dar este și un efect al disfuncțiilor psiho-sociale ale familiilor din care provin copiii. Intrarea în mediul școlar, trecerea de la afectivitatea manifestată în familie la rigorile școlii, are adesea pentru copil semnificația și proporțiile unei adevărate crize. Felul în care copilul depășește această criză depinde de familie și de cadrele didactice.

Modele comportamentale negative ale grupului de prieteni și ale modului de petrecere a timpului liber. Prietenii, ca și grupurile stradale, au reprezentat, în multe cazuri, grupuri de socializare „negativă”, chiar de delincvență, pentru unii copii și tineri. Asemenea grupuri se pot orienta spre comiterea unor activități aflate la marginea comportamentelor dezirabile social, ajungând la a comite infracțiuni. Școala are un rol foarte important în modul de petrecere a timpului liber, prin acțiunile pe care le organizează, pe care le propune elevilor. De asemenea, s-a constatat că există o legătură între nivelul de instruire și educație al elevilor și modul de petrecere a timpului liber.

Alte cauze de natură socială

a) Trecerea de la un tip de viață la altul, de la modul de existență rurală la cea urbană, poate determina comportamente deviante. Astfel, s-a relevat faptul că, în condiții de industrializare și urbanizare accelerată, unii indivizi nu reușesc să se adapteze rapid la noua situație, ceea ce conduce la apariția unor disfuncții în procesul de socializare.

b) În condițiile actuale, are loc o maturizare psihică timpurie a copilului, aflată adeseori în conflict cu întârzierea maturizării sociale, care presupune prelungirea studiilor, întârzierea lansării în viața socială activă. De multe ori, minorul, vrând să pară mai matur, încearcă să imite comportamentul unor adulți, pentru a fi considerat el însuși adult și, astfel, poate ajunge să comită acte antisociale, infracțiuni, apreciind că în felul acesta își dovedește curajul și maturitatea.

c) O altă cauză ar putea fi reprezentată de unele deficiențe în activitatea instituțiilor de control social și îndrumare educativă: organele judiciare, reprezentanții instituțiilor de învățământ, ai serviciilor de asistență socială etc. Lipsa de operativitate, neînregistrarea tuturor situațiilor care impuneau luarea unor măsuri de protecție specială, creează condiții favorizante pentru devianța comportamentală a copilului. Astfel, în cazurile în care se dovedește că familia este un mediu nociv pentru creșterea și educarea copilului, serviciile de asistență socială trebuie să acționeze pentru scoaterea lui din acest areal și încredințarea unei instituții de protecție specializată.

***Notă:** Capitolul a fost realizat pe baza articolului „Delincvența juvenilă – cauze și condiții favorizatoare” publicat pe site-ul www.criminalistica.ro, autor Surdea-Herdea Adrian.*

CAPITOLUL II

Reglementări legislative privind copiii cu vârsta sub 14 ani care săvârșesc fapte penale

În orice societate există reguli, norme care impun membrilor ei o anumită conduită, acțiuni sociale dezirabile.

Atunci când unii indivizi se abat de la normele, așteptările și valorile promovate, se consideră ca având un comportament indezirabil, deviant, urmând să suporte consecințe. Aceste forme de nonconformism, marginalizare, asocialitate sau acte criminale intră în sfera devianței, indiferent de cauzele reale care au stat la baza lor. Acțiunile și devierile comportamentale, ca manifestări predelictuale, sunt repere ale posibilităților de a săvârși infracțiuni, din cauza lipsei unei educații adecvate sau a suportului familial, dezorganizării sociale și traiului într-un mediu nefavorabil dezvoltării armonioase etc.

Incriminarea, vinovăția și pericolul social determină caracterul infracțional al unei fapte, acestea influențând, în cea mai mare măsură, sancțiunea ce urmează a fi impusă.

Sistemele de justiție juvenilă sunt diferite de la stat la stat. Ele au la bază diferite modele și s-au fondat pe o gamă largă de legislații și principii. În ciuda faptului că sistemele diferă, există anumite aspecte comune întâlnite în majoritatea țărilor.

Vârsta răspunderii penale este unul dintre pilonii justiției juvenile, deoarece copiii care comit infracțiuni pot fi trași la răspundere doar dacă au împlinit vârsta reglementată de lege pentru răspundere penală.

Standardele care reglementează practica justiției juvenile sunt un alt aspect comun al sistemelor de justiție juvenilă. Acestea se regăsesc în anumite documente internaționale ce au fost ratificate de statele care doresc îmbunătățirea practicilor din acest domeniu.

2.1. Reglementări internaționale

Convenția O.N.U. cu privire la Drepturile Copilului

Convenția cu privire la Drepturile Copilului a fost adoptată la data de 20 noiembrie 1989, prin rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr. 44/25, fiind ratificată de aproape toate statele lumii.

Aceasta a generat noi abordări sociale și publice ale conceptelor de *copilărie* și *adolescență*, văzând în stat și societate agenți co-responsabili pentru dezvoltarea și implementarea de politici publice destinate copiilor și având ca scop principal binele acestora.

Drepturile copiilor prevăzute de Convenție pot fi grupate în trei categorii:

- ***protecție;***
- ***dezvoltare;***
- ***participare.***

Una din condițiile integrării copiilor în societate și a respectării drepturilor acestora se referă la ***politicile publice și sociale***. Nu putem avea succes în lucrul cu copiii delincvenți dacă nu luăm în considerare faptul că „politicile publice” reprezintă un concept-cheie pentru înțelegerea și promovarea relațiilor și cooperării între instituțiile de stat responsabile pentru bunăstarea copiilor și organizațiile care lucrează cu copii, în special cu copiii care au săvârșit fapte penale.

O altă condiție a succesului se referă la **instituții**. Prevenirea delincvenței juvenile și integrarea copiilor în societate nu pot fi realizate dacă persoanele responsabile din cadrul instituțiilor care intervin în viețile acestor copii nu recunosc drepturile lor ca fiind criterii de bază și principii care să îi ghideze în desfășurarea activității lor profesionale. Instituțiile din educație, asistență socială, protecția copilului, poliție, justiție și sănătate trebuie să își bazeze acțiunile pe percepția conform căreia copiii sunt indivizi care beneficiază de drepturi specifice, justiție și incluziune socială.

Totodată, trebuie să subliniem faptul că nu se pot înregistra succese în ducerea la îndeplinire a dificilei sarcini de a integra copiii în societate, în special pe aceia care trăiesc în condiții de risc, dacă autoritățile locale nu includ conceptul de **drepturi ale copiilor** în **politicile locale**. În același timp, ele trebuie să își asume responsabilitatea implementării prevederilor Convenției O.N.U. la nivel local.

Protecția copiilor, ca persoane vulnerabile și dependente, este înțeleasă inclusiv ca protecție față de alegerile și puterile altora, și este garantată de dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare (art. 6), dreptul la protecție împotriva abuzului, neglijării și exploatării (art. 19), dreptul la protecție împotriva oricărei forme de exploatare, răpire, vânzare sau trafic (art. 34-36) etc. Ideea de bază a acestor drepturi este protejarea integrității copilului și recunoașterea dreptului său de a fi apărat împotriva acțiunilor și practicilor dăunătoare.

Dreptul penal este un instrument de creare a unei societăți libere de fapte penale și oferă protecție legală fiecărui cetățean. Accentul cade asupra aspectelor referitoare la respectarea drepturilor umane ale celor implicați în proceduri legale. Aceștia sunt priviți ca subiecți cu drepturi, indiferent dacă sunt delincvenți sau victime, asumându-și responsabilități active în rezolvarea conflictului provocat de delictul respectiv.

Convenția stabilește valorile principale care trebuie luate în considerare de către un stat în abordarea justiției juvenile, inclusiv în ceea ce îi privește **pe copiii care nu răspund penal pentru faptele lor.**

Articolul 40(1) stipulează că acei copii care se află în conflict cu legea au dreptul să fie tratați într-o manieră de natură să le protejeze *sentimentul demnității*, al propriei valori și care să le întărească respectul pentru drepturile și libertățile altora. Ei trebuie să fie tratați corespunzător vârstei, în așa fel încât să se promoveze reintegrarea lor și redobândirea unui rol constructiv în societate.

Articolul 40(2b) include prevederi detaliate privind dreptul copilului de a beneficia de anumite garanții, printre care:

- să fie prezumat nevinovat până ce vinovăția sa va fi stabilită legal;
- cauza să fie examinată fără întârziere de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă, conform prevederilor legii;
- să nu fie constrâns să depună mărturie sau să-și mărturisească vinovăția;
- să poată face apel cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință în fața unei autorități sau a unei instanțe judiciare superioare competente, independente și imparțiale;
- să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată.

Articolul 40 (2b) prevede și alte câteva drepturi menite să îi protejeze pe copii, printre care:

- să fie informați în cel mai scurt timp și direct de acuzațiile care li se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților ori reprezentanților legali;

- dreptul la un proces corect în prezența părinților, dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului superior al copilului din cauza, în special, a vârstei și a situației sale.

Alte seturi de reguli adoptate de comunitatea internațională detaliază modalitățile de lucru în justiția juvenilă:

- *Regulile Standard Minimale ale Națiunilor Unite în Administrarea Justiției Juvenile (Regulile de la Beijing adoptate în 1985 prin rezoluția Adunării Generale 40/33);*
- *Principiile Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delincvenței Juvenile (Principiile de la Riyadh adoptate în 1990 prin rezoluția Adunării Generale 45/112);*
- *Regulile Națiunilor Unite pentru Protecția Minorilor Privați de Libertate (adoptate în 1990 prin rezoluția Adunării Generale 45/113);*
- *Liniile directe de acțiune privind copiii implicați în sistemul de justiție penală (adoptate prin rezoluția Consiliului Economic și social 30/1997);*
- *Regulile Minimale ale Națiunilor Unite pentru elaborarea măsurilor neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo/1990);*
- *Declarația privind Principiile de Bază ale Justiției pentru Victimele Infracțiunilor și Abuzului de Putere (adoptate prin rezoluția Adunării Generale 40/34).*

Acestor instrumente internaționale, elaborate de organismele Națiunilor Unite, li se adaugă și alte acte normative care conțin principii ale justiției juvenile, cum ar fi:

- *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice;*
- *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale;*

- *Convenția împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane sau degradante, dar și tratate regionale: Convenția din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale amendată prin Protocoalele nr. 3, 5 și 8 și completată prin Protocolul nr. 21;*
- *Convenția europeană în materia adopției de copii – 1968;*
- *Convenția europeană asupra repatrierii minorilor – 1970;*
- *Convenția europeană asupra statutului juridic al copiilor născuți în afara căsătoriei – 1975;*
- *Convenția europeană asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor – 1980;*
- *Carta socială europeană revizuită – 1999;*
- *Regulamentul european privind sancțiunile și măsurile comunitare adoptat prin Recomandarea nr. R (92) 16 a Comitetului Ministerial al statelor membre din data de 19 octombrie 1992;*
- *Convenția Americană asupra Drepturilor Omului – 1969;*
- *Carta Africană pentru Drepturile și Protecția Copilului – 1990.*

Recomandarea Consiliului de Miniștri din 5 noiembrie 2008, cu privire la Regulile Europene privind copiii care au săvârșit fapte penale și pentru care au fost stabilite măsuri sau sancțiuni (CM/Rec2008)11 – stabilește reguli obligatorii pentru toate formele de reacție la comportamentul delincvent al copiilor și acoperă, astfel, toate măsurile care trebuie luate pentru aceștia.

Scopul *Regulilor* este de a susține drepturile și siguranța delincvenților juvenili supuși sancțiunilor și măsurilor și de a le promova bunăstarea fizică, mentală și socială, în timp ce sunt

supuși sancțiunilor și măsurilor comunitare sau oricărei forme privative de libertate.

Potrivit unuia dintre principiile de bază, enunțat în Regula 15, orice sistem de justiție pentru minori va promova o abordare **multidisciplinară și multiinstituțională** și va fi integrat cu alte mari inițiative sociale destinate copiilor, în vederea asigurării continuității îngrijirii acestor copii (principiile implicării comunitare și continuității îngrijirii).

Aceste recomandări se aplică în particular copiilor care nu răspund penal și tuturor măsurilor care se iau pentru aceștia. Măsurile sunt menționate în Legea nr. 272 din 2004 și sunt puse în practică în strategii și în organizarea sistemului de protecție a copilului și a serviciilor sociale din România.

Atunci când vorbim despre copiii care au săvârșit fapte penale, trebuie să luăm în considerare liniile și principiile directe europene care detaliază standardele general aplicabile în lucrul cu copii delincvenți.

Principiile de bază care guvernează **justiția juvenilă europeană sunt:**

- ✓ *Principiul intervenției minime;*
- ✓ *Principiul diversității;*
- ✓ *Principiul participării.*

Principiile justiției juvenile europene, în prevenirea recidivei și escaladarea criminalității, sunt:

- ✓ *Principiul educației;*
- ✓ *Principiul autodezvoltării;*
- ✓ *Principiul resocializării;*
- ✓ *Principiul compensării;*
- ✓ *Principiul medierii;*
- ✓ *Principiul susținerii victimelor.*

2.2. Reglementări naționale

Începând cu data de 1 ianuarie 2007, România este stat membru al Uniunii Europene, iar legislația sa referitoare la protecția și promovarea drepturilor copilului este în esență conformă cu reglementările internaționale și cu acquis-ul comunitar din acest domeniu.

Constituția României, legea fundamentală a țării, prevede, la art. 16, faptul că cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări și că nimeni nu este mai presus de lege. Accesul liber la justiție este prevăzut la art. 21:

- (1) *Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.*
- (2) *Nicio lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept.*
- (3) *Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.*

Protecția copiilor și a tinerilor este prevăzută la art. 49 din Constituție, unde se stipulează faptul că aceștia se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor.

Codul penal român stabilește vârsta răspunderii penale, după cum urmează:

Art. 113 – Limitele răspunderii penale sunt:

- (1) Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal.
- (2) Minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ.
- (3) Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal potrivit legii.

Față de minorii lipsiți în mod absolut de capacitate penală (până la vârsta de 14 ani), nu se poate lua nicio sancțiune, ci doar măsuri de ocrotire.

Minorii cu vârsta cuprinsă între 14-16 ani sunt lipsiți în mod relativ de capacitate penală, adică, atâta vreme cât sunt declarați fără discernământ, sunt asimilați minorilor sub 14 ani, însă, dacă se demonstrează că au acționat cu discernământ, vor fi tratați precum minorii peste 16 ani.

Instanța poate solicita serviciului de probațiune întocmirea referatului de evaluare, în scopul stabilirii discernământului minorului cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani.

Se consideră că minorii peste 16 ani au discernământ și, în consecință, au capacitate penală absolută, neexistând nicio diferență, din punct de vedere al capacității penale, între aceștia și infractorii majori, decât în tratamentul juridic.

LEGEA nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în 2014

Cu doi ani înainte de aderarea României la U.E., respectiv la data de 1 ianuarie 2005, în România a intrat în vigoare o nouă legislație în domeniul protecției copilului, adoptată ca *pachet legislativ* în cursul anului 2004, extinsă ulterior printr-o serie de acte normative menite să completeze și să precizeze diverse aspecte.

Principalele reglementări ale Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în 2014 se aliniază standardelor internaționale și subliniază faptul că drepturile copilului sunt drepturile omului.

Legea nr. 272/2004 a fost fundamentată pe *patru principii de bază*:

- ✓ *Principiul nediscriminării;*
- ✓ *Principiul interesului superior al copilului;*

- ✓ *Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare;*
- ✓ *Dreptul de a-și exprima liber opiniile.*

Ideea centrală a Legii nr. 272/2004, ca de altfel și a Convenției O.N.U., este că **fiecare copil contează**, iar toate entitățile responsabile de promovarea și protejarea drepturilor copilului au datoria de a face toate eforturile posibile pentru a se asigura că niciun copil nu este uitat sau ignorat.

De aceea, Legea nr. 272/2004 reglementează aspecte referitoare la drepturile copilului în general, precum și pe cele ale categoriilor vulnerabile de copii. Astfel, legea acordă o **atenție specială** câtorva astfel de categorii, ca de exemplu:

- **Copiii care riscă să fie separați de părinții lor** – sunt incluși și copiii din familiile în situație de criză (de exemplu: dezastre naturale, lipsa unei locuințe, pierderea sursei de venituri, alcoolism, consum de droguri etc.).
- **Copiii separați de părinți** – această categorie se referă și la copiii în plasament într-o familie sau în grija unei persoane, copiii în asistență maternală ori aflați într-un centru de plasament.
- **Copiii străzii** – copiii care trăiesc și/sau muncesc pe străzi, singuri sau împreună cu familia.
- **Copiii care manifestă comportament deviant** – acest grup de copii este supus riscului de a fi separați de familie și îi include și pe cei care au înclinații spre- sau prezintă comportament deviant.
- **Copiii delincvenți** – copiii care au săvârșit o faptă penală, dar nu răspund penal, precum și cei care răspund penal.

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în 2014, prevede o serie de reglementări cu privire la **copiii care au săvârșit o faptă**

prevăzută de legea penală și care nu răspund penal, stabilind principiile fundamentale în domeniu:

Art. 84 – (1) Pentru copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal, la propunerea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei unitate administrativ-teritorială se află copilul, se va lua una dintre măsurile prevăzute la **art. 59 lit. a) și c)**, adică **plasamentul** sau **supravegherea specializată**.

(2) În dispunerea uneia dintre măsurile prevăzute la art. 59 lit. a) și c), Comisia pentru Protecția Copilului, atunci când există acordul părinților sau al altui reprezentant legal al copilului, ori, după caz, instanța judecătorească, atunci când acest acord lipsește, va ține seama de:

- a) condițiile care au favorizat săvârșirea faptei;
- b) gradul de pericol social al faptei;
- c) mediul în care a crescut și a trăit copilul;
- d) riscul săvârșirii din nou de către copil a unei fapte prevăzute de legea penală;
- e) orice alte elemente de natură a caracteriza situația copilului.

Art. 85 – (1) Măsura supravegherii specializate constă în menținerea copilului în familia sa, sub condiția respectării de către acesta a unor obligații, cum ar fi:

- a) frecventarea cursurilor școlare;
- b) utilizarea unor servicii de îngrijire de zi;
- c) urmarea unor tratamente medicale, consiliere sau psihoterapie;
- d) interzicerea de a frecventa anumite locuri sau de a avea legături cu anumite persoane.

(2) În cazul în care menținerea în familie nu este posibilă sau atunci când copilul nu își îndeplinește obligațiile stabilite prin măsura supravegherii specializate, comisia pentru protecția

copilului ori, după caz, instanța judecătorească, după distincțiile prevăzute la art. 84 alin. (2), poate dispune **plasamentul acestuia în familia extinsă ori în cea substitutivă**, precum și îndeplinirea de către copil a obligațiilor prevăzute la alin. (1).

Art. 86 – În cazul în care fapta prevăzută de legea penală, săvârșită de copilul care nu răspunde penal, prezintă un grad ridicat de pericol social, precum și în cazul în care copilul pentru care s-au stabilit măsurile prevăzute la art. 85 săvârșește în continuare fapte penale, comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța judecătorească dispune, pe perioadă determinată, **plasamentul copilului într-un serviciu de tip rezidențial specializat**.

Art. 88 – (1) Pe toată durata aplicării măsurilor destinate copilului care săvârșește fapte penale și nu răspunde penal, vor fi asigurate servicii specializate, pentru a-i asista pe copii în procesul de reintegrare în societate.

Conform **art. 84** alin. (3) din Legea nr. 272/2004, republicată în 2014, „Părinții copilului care săvârșește fapte penale și nu răspunde penal au obligația de a participa la ședințele de consiliere efectuate de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului, în baza unui program personalizat de consiliere psihologică.”

Copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal va fi însoțit și asistat de către un psiholog sau asistentul social, desemnat de direcția generală de asistență socială și protecția copilului în orice etapă a cercetării penale (**art. 88 alin. 3**).

Este interzis să se dea publicității orice date referitoare la săvârșirea de fapte penale de către copilul care nu răspunde penal, inclusiv date privitoare la persoana acestuia (**art. 87**).

Art. 61 din **Legea nr. 272/2004** republicată prevede faptul că părinții, precum și copilul care a împlinit vârsta de 14 ani, au dreptul să atace în instanță măsurile de protecție specială

instituite, beneficiind de asistență juridică gratuită, în condițiile legii.

Legea asigură premisele colaborării interinstituționale în domeniul protecției copilului, stipulând, la art. 1, faptul că: *„Autoritățile publice, organismele private autorizate, precum și persoanele fizice și persoanele juridice responsabile de protecția copilului sunt obligate să respecte, să promoveze și să garanteze drepturile copilului stabilite prin Constituție și lege, în concordanță cu prevederile Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990, republicată, cu modificările ulterioare, și ale celorlalte acte internaționale în materie la care România este parte”*.

De asemenea, se prevede faptul că: *„Intervenția statului este complementară; statul asigură protecția copilului și garantează respectarea tuturor drepturilor sale prin activitatea specifică realizată de instituțiile statului și de autoritățile publice cu atribuții în acest domeniu”*.

CAPITOLUL III

Rolul structurilor de asistență socială și protecție a copilului în gestionarea comportamentelor deviante ale copiilor cu vârsta sub 14 ani. Repere practice

3.1. Structurile de asistență socială și protecție a copilului

Monitorizarea respectării principiilor și drepturilor stabilite de Legea nr. 272/2004, republicată și de Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990, republicată, precum și coordonarea și controlul activității de protecție și promovare a drepturilor copilului se realizează de către **Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice**.

În cadrul acestui minister funcționează, la nivel central, **Autoritatea Națională Pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție**. Aceasta monitorizează respectarea drepturilor tuturor copiilor și ia măsurile necesare pentru a contribui la crearea unei societăți demne pentru copii, implicând în acest proces autoritățile administrației publice locale și centrale, societatea civilă, părinții și copiii.

Apărarea drepturilor și libertăților copilului în raporturile acestuia cu autoritățile publice, cu scopul de a promova și de a îmbunătăți condiția copilului, se realizează și prin instituția Avocatul Poporului.

Instituții și servicii la nivel local

Instituția care are atribuții directe privind situația copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal este ***Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului*** de la domiciliul copilului sau în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul. Această instituție **funcționează în subordinea consiliului județean, respectiv a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București** și poate **propune**, în funcție de situația copilului care a săvârșit o faptă penală, câteva **măsuri speciale de protecție** prevăzute la art. 59 lit. a) și c) în Legea nr. 272/2004, respectiv: **plasamentul și supravegherea specializată.**

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului exercită, în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, ***următoarele atribuții principale:***

- a) coordonează activitățile de asistență socială și de protecție a familiei și a drepturilor copilului la nivelul județului, respectiv al sectorului municipiului București;
- b) coordonează, la nivel județean, activitățile și măsurile de implementare a obiectivelor strategiei județene în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului;
- c) asigură îndrumarea metodologică a activităților serviciilor publice de asistență socială;
- d) asigură, la nivel județean, aplicarea unitară a prevederilor legislației din domeniul protecției și promovării drepturilor copilului;
- e) monitorizează și analizează respectarea drepturilor copilului la nivelul județului/sectorului și propune măsuri pentru situațiile în care acestea sunt încălcate;
- f) monitorizează activitatea autorizată prestată de copii în domeniile cultural, artistic, sportiv, publicitar și de modeling, în raza sa de competență teritorială;

- g) solicită informații și documente, în condițiile legii, de la orice persoană juridică publică sau privată ori de la persoane fizice implicate în sfera sa de competență, acestea având obligația de a le pune la dispoziție în termen de 15 zile calendaristice de la data solicitării.

Serviciile Publice de Asistență Socială organizate la nivelul municipiilor și orașelor, precum și persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale, urmăresc evoluția dezvoltării copilului și modul în care părinții acestuia își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile cu privire la copilul care a beneficiat de o măsură de protecție specială și a fost reintegrat în familia sa; colaborează cu Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului în domeniul protecției copilului și transmit acesteia toate datele și informațiile solicitate din acest domeniu; întocmesc **planul de servicii** care are ca obiectiv prevenirea separării copilului de părinții săi și îl pun în aplicare. Acest plan constituie baza cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului. La încetarea măsurilor de protecție specială, urmăresc evoluția dezvoltării copilului, precum și modul în care părinții își exercită drepturile, întocmind rapoarte lunare, pe o perioadă de minimum 6 luni.

Comisia pentru Protecția Copilului – este un alt organ de specialitate al Consiliului Județean, **fără personalitate juridică, ce are activitate decizională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului. În acest sens, aceasta dispune una din măsurile speciale de protecție, atunci când există acordul părinților sau al altui reprezentant legal al copilului.**

(1) *Comisia este alcătuită din 7 persoane și are următoarea componență:*

- a) *președinte – secretarul general al județului, respectiv secretarul sectorului municipiului București;*

- b) *vicepreședinte – directorul general al Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului. Acesta poate delega atribuțiile care îi revin directorului general adjunct care coordonează activitățile de protecție a drepturilor copilului;*
- c) *5 membri.*

(2) Membrii Comisiei sunt:

- a) *un medic specialist pediatru, desemnat de direcția de sănătate publică județeană, respectiv a municipiului București;*
- b) *un psihopedagog cu experiență în educația specială, desemnat de inspectoratul școlar județean, respectiv al municipiului București;*
- c) *un reprezentant al inspectoratului teritorial de poliție;*
- d) *reprezentantul Agenției Județene pentru Plăți și Inspecție Socială, respectiv a municipiului București, cu atribuții în domeniul asistenței sociale;*
- e) *un reprezentant al organismelor private acreditate, propus de secretarul general al județului, respectiv al sectorului municipiului București.*

Comisia are ca atribuții principale:

- a) *stabilirea încadrării în grad de handicap a copilului;*
- b) *pronunțarea, în condițiile legii, cu privire la propunerile referitoare la stabilirea unei măsuri de protecție specială a copilului;*
- c) *soluționarea cererilor privind eliberarea atestatului de asistent maternal;*
- d) *alte atribuții prevăzute de lege.*

Cazul deferit Direcției Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului, de către procurorul care a cercetat situația minorului, va fi supus atenției Comisiei pentru Protecția

Copilului, care va decide una dintre măsurile speciale de protecție, dacă există acordul părinților exprimat în fața membrilor ce o compun. Ședințele Comisiei pentru soluționarea cazului unui minor au loc în spații special amenajate, care asigură confidențialitatea datelor și a informațiilor referitoare la copil, respectarea demnității persoanelor care se prezintă în fața Comisiei și confidențialitatea dezbaterilor membrilor Comisiei.

Soluționarea cazului privind copilul cuprinde următoarele etape:

- ✓ prezentarea datelor de identitate ale copilului și ale persoanelor chemate/convocate în fața Comisiei pentru Protecția Copilului pentru soluționarea cazului;
- ✓ prezentarea raportului de evaluare inițială privind situația copilului, a propunerii motivate referitoare la stabilirea unei măsuri de protecție a copilului;
- ✓ menționarea obligatorie a opiniei copilului față de măsura propusă, incluzând date referitoare la vârsta copilului, gradul de maturitate și capacitatea acestuia de a-și forma și exprima o opinie.

Soluționarea unui asemenea caz se va realiza în termen de cel mult 30 de zile de la data înregistrării de către Direcție a sesizării în cadrul unor ședințe¹. Imediat după primirea cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului are obligația de a întocmi planul individualizat de protecție.

La stabilirea obiectivelor acestui plan individualizat de protecție se acordă prioritate reintegrării copilului în familie sau, dacă aceasta nu este posibilă, plasamentului copilului în familia extinsă. Obiectivele planului se stabilesc după consultarea obligatorie a părinților și a membrilor familiei lărgite ce au putut fi identificați.

¹ Ședințele Comisiei nu sunt publice.

Este obligatorie prezentarea **raportului referitor la ancheta psihosocială** a copilului de către specialistul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului care a instrumentat cauza **și a planului individualizat de protecție** (PIP²) – Comisiei pentru Protecția Copilului sau instanței judecătorești. Documentul prin care se realizează planificarea serviciilor, prestațiilor și măsurilor de protecție specială a copilului, pe baza evaluării psihosociale a acestuia și a familiei sale, în vederea integrării în societate – PIP – este dezvoltat în programe de intervenție specifică având obiective pe termen scurt, mediu și lung pentru următoarele aspecte:

- ✓ *nevoile de sănătate și promovare a sănătății;*
- ✓ *nevoile de îngrijire, inclusiv de securitate și promovare a bunăstării;*
- ✓ *nevoile fizice și emoționale; nevoile educaționale și urmărirea obținerii de rezultate școlare corespunzătoare potențialului de dezvoltare a copilului;*
- ✓ *nevoile de petrecere a timpului liber, nevoile de socializare;*
- ✓ *modalitățile de menținere a legăturilor, după caz, cu părinții, familia lărgită, prietenii și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament;*
- ✓ *dezvoltarea deprinderilor de viață independentă;*
- ✓ *posibilitățile de reintegrare în familie.*

Raportul psihosocial va cuprinde date privind personalitatea, starea fizică și mentală a copilului, antecedentele acestuia, condițiile în care a fost crescut și în care a trăit, orice alte date referitoare la creșterea și la educarea copilului, care pot folosi

² Documentul prin care se realizează planificarea serviciilor, prestațiilor și măsurilor de protecție specială a copilului, pe baza evaluării psihosociale a acestuia și a familiei sale, în vederea integrării în societate.

Comisiei pentru Protecția Copilului în soluționarea cauzei, în propunerea unei măsuri de protecție specială a copilului, în aflarea poziției acestuia cu privire la măsura propusă.

Pe lângă aceste documente, dosarul copilului va cuprinde, de asemenea, **planul de servicii** care a fost întocmit de serviciul public de asistență socială, **punctul de vedere al autorităților locale** și al **structurilor comunitare consultative** în legătură cu necesitatea luării unei măsuri de protecție specială.

Planul de servicii se întocmește și se pune în aplicare de către serviciul public de asistență socială, organizat la nivelul municipiilor și orașelor, precum și de persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale din unitatea administrativ-teritorială unde se află copilul, în urma evaluării situației copilului și a familiei acestuia. La nivelul municipiului București, întocmirea și punerea în aplicare a planului se realizează de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului de la nivelul fiecărui sector. Planul de servicii **se aprobă prin dispoziția primarului** și are ca obiectiv prevenirea abuzului, neglijării, exploatării și a oricăror forme de violență asupra copilului sau separarea acestuia de familia sa. În acest scop, serviciul public de asistență socială ori, după caz, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului de la nivelul fiecărui sector al municipiului București are obligația de a oferi servicii și prestații destinate menținerii copilului în familie și de a sprijini accesul copilului și al familiei sale la alte servicii.

Planul de servicii poate avea ca finalitate transmiterea către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului, numai dacă, după acordarea serviciilor prevăzute de acest plan, se constată că menținerea copilului alături de părinții săi nu este posibilă.

3.2. Procedurile urmate de instanță

Dispozițiile de soluționare a cauzelor privind stabilirea măsurilor de protecție specială sunt prevăzute de Legea nr. 272/2004, republicată, și se completează cu cele ale Codului de procedură civilă.

Tribunalul de la domiciliul copilului sau tribunalul în a cărui circumscripție teritorială a fost găsit copilul, dacă domiciliul copilului nu este cunoscut (secția civilă), **decide** una dintre măsurile speciale menționate la propunerea Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului. Instanța va decide una dintre măsurile speciale de protecție în locul Comisiei atunci **când nu există acordul părinților sau al altui reprezentant legal al copilului.**

În situația în care Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului are în evidența sa cazul unui copil care a săvârșit o faptă penală, dar care nu răspunde penal și nu dispune de acordul părinților în luarea unei măsuri speciale de protecție, va face o cerere la instanța de judecată, respectiv la Tribunal³ – Secția pentru Cauze cu Minori și de Familie pentru a dispune instituirea uneia dintre ele. Instanța de judecată trebuie să soluționeze cazul în regim de urgență, cu citarea reprezentantului legal al copilului și a Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, participarea procurorului fiind obligatorie. Termenele de judecată pentru cauzele cu minori nu pot fi mai mari de 10 zile. Instanța va audia obligatoriu copilul care a împlinit vârsta de 10 ani, deoarece copilul are dreptul de a fi ascultat. Dacă instanța apreciază că audierea lui este necesară pentru soluționarea cauzei, poate audia și copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani. Audierea are loc numai în camera de consiliu, în prezența

³Tribunalul de la domiciliul copilului sau tribunalul în a cărui circumscripție teritorială a fost găsit copilul, dacă domiciliul copilului nu este cunoscut.

unui psiholog și numai după o prealabilă pregătire a copilului în acest sens. Este indicată prezența unei persoane de suport a copilului, la momentul audierii sale. Opiniile copilului ascultat vor fi luate în considerare în raport cu vârsta și cu gradul său de maturitate.

La momentul sesizării instanței, dar și pe parcursul procesului, la solicitarea instanței, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului va întocmi și prezenta raportul referitor la copil, care va cuprinde date privind:

- *personalitatea, starea fizică și mentală;*
- *antecedentele sociomedicale și educaționale;*
- *condițiile în care copilul a fost crescut și în care a trăit;*
- *propuneri privind persoana, familia sau serviciul de tip rezidențial în care ar putea fi plasat copilul;*
- *orice alte date referitoare la creșterea și educarea copilului, care pot servi soluționării cauzei.*

Hotărârile prin care se soluționează fondul cauzei se pronunță în ziua în care au luat sfârșit dezbaterile (pronunțarea putând fi amânată cel mult 2 zile) și sunt executorii și definitive. Acestea pot fi atacate cu recurs în termen de 10 zile de la data comunicării către părțile implicate.

Părinții care solicită redarea exercițiului deplin al drepturilor părintești beneficiază de asistență juridică gratuită, în condițiile legii.

Poliția, Parchetul, Serviciile de probațiune au obligația de a acorda sprijinul necesar, potrivit competențelor ce le revin, serviciilor specializate destinate protecției copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal, pentru desfășurarea în bune condiții a activităților derulate de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

3.3. Repere practice în intervenția serviciilor de asistență socială

Obiectivele urmărite în acordarea de servicii copilului delincent sunt:

- prevenirea și combaterea repetării acțiunilor sau comportamentelor deviate ale copiilor;
- educarea copiilor în spiritul respectului față de lege și față de valorile morale, în spiritul toleranței, demnității și solidarității;
- încurajarea și sprijinirea copiilor în evoluția spre o viață responsabilă și corectă;
- responsabilizarea și conștientizarea copiilor față de factorii ce le-ar putea periclita dezvoltarea fizică și morală;
- reintegrarea școlară, familială ori socială a copilului;
- prevenirea situațiilor care favorizează infracționalitatea;
- recuperarea și reabilitarea copiilor delinvenți.

În atingerea acestor obiective se vor organiza ședințe periodice de consiliere psihocomportamentală sau psihoterapie individuală ori derularea de programe de consiliere individuală și de grup cu beneficiarii.

Categoriile de beneficiari ai serviciilor specializate:

- copiii care au săvârșit o faptă penală și nu răspund penal;
- familia naturală, extinsă ori substitutivă, după caz, a copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal;
- alt reprezentant legal al copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal;
- comunitatea locală din care fac parte copiii;
- alte instituții partenere (școala, unități sanitare etc.).

Serviciile de care dispune Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului și care acoperă și problematica copilului delincvent și predelincvent sunt:

- ✓ servicii de zi;
- ✓ servicii de tip familial;
- ✓ servicii de tip rezidențial.

Serviciile de zi sunt create pentru a asigura menținerea, refacerea și dezvoltarea capacităților copilului și ale părinților săi, pentru depășirea situațiilor care ar putea determina separarea copilului de familia sa. Din categoria serviciilor de zi fac parte: centrele de zi, centrele de consiliere și sprijin pentru părinți, centrele de asistență și sprijin pentru readaptarea copilului cu probleme psihosociale, serviciile de monitorizare, asistență și sprijin al femeii gravide predispuse să își abandoneze copilul. Pentru copilul care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal, acestea se organizează ca centre de orientare, supraveghere și sprijinire a reintegrării sociale a copilului, iar accesul la aceste servicii se realizează în baza planului de servicii (PS⁴) sau, după caz, a planului individualizat de protecție (PIP) și prin dispoziția primarului/a conducătorului persoanei juridice în a cărei structură funcționează serviciul. Printre atribuțiile serviciilor de zi menționăm:

- asigurarea unui program educațional adecvat vârstei, nevoilor, potențialului de dezvoltare și particularităților copiilor;

⁴ În situația în care responsabilul de caz constată că familia și/sau copilul în cauză au dreptul la o anumită prestație, el trebuie să sprijine familia în demersurile sale de obținere a dreptului respectiv (de exemplu, să contacteze autoritatea sau organizația care furnizează prestația în cauză, să sprijine familia la întocmirea documentației necesare, să însoțească familia atunci când consideră că acest lucru este necesar etc.) Planul de servicii poate avea ca finalitate transmiterea către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului.

- asigurarea activităților recreative și de socializare;
- asigurarea consilierii psihologice și orientării școlare și profesionale a copiilor;
- asigurarea consilierii și sprijinului părinților;
- dezvoltarea de programe specifice pentru prevenirea comportamentelor abuzive ale părinților și a violenței în familie;
- asigurarea programelor de abilitare și reabilitare;
- contribuția la realizarea obiectivelor cuprinse în planul de servicii sau, după caz, în planul individualizat de protecție.

Serviciile de tip familial sunt acele servicii prin care se asigură, la domiciliul unei persoane fizice sau familii, creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii măsurii plasamentului. Pentru copilul care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal, acestea au obligația organizării unui modul de pregătire specifică pentru persoanele sau familiile care asigură protecția specială a copilului.

Dintre atribuțiile serviciilor de tip familial menționăm:

- evaluarea, în urma sesizării, a nevoilor copilului și revizuirea periodică a evaluării nevoilor copilului;
- întocmirea și revizuirea planului individualizat de protecție pentru copil;
- monitorizarea și înregistrarea evoluțiilor înregistrate în implementarea planului individualizat de protecție;
- organizarea, coordonarea și monitorizarea activităților în care sunt implicați alți specialiști, atunci când nevoile copilului impun aceste intervenții;
- menținerea relațiilor copilului cu familia naturală sau cu orice alte persoane relevante pentru viața acestuia;

- întocmirea, păstrarea și actualizarea documentației referitoare la situația copiilor care beneficiază de acest serviciu și, respectiv, la situația familiilor care îl asigură;
- sprijinirea și monitorizarea activității de creștere și îngrijire a copilului și asigurarea faptului că familiile sunt informate, acceptă, înțeleg și acționează în conformitate cu prevederile legale;
- furnizarea de informații familiei extinse sau substitutive privind tipurile de sprijin disponibil;
- furnizarea de informații privind procedurile ce vor fi urmate în cazul suspiciunilor de abuz, neglijare sau orice altă plângere împotriva familiei;
- evaluarea, anual sau ori de câte ori este nevoie, a activității fiecărei familii.

Serviciile de tip rezidențial sunt acele servicii prin care se asigură protecția, creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii măsurii plasamentului. Pentru copilul care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal, acestea se organizează ca centre de orientare, supraveghere și sprijinire a reintegrării sociale a copilului.

Dintre atribuțiile serviciilor de tip rezidențial menționăm:

- asigură cazarea, hrana, cazarmamentul, echipamentul și condițiile igienico-sanitare necesare protecției speciale a copiilor;
- asigură, după caz, supravegherea stării de sănătate, asistență medicală, recuperare, îngrijire și supraveghere permanentă a copiilor;
- asigură paza și securitatea beneficiarilor;
- asigură beneficiarilor protecție și asistență în cunoașterea și exercitarea drepturilor lor, climatul favorabil dezvoltării personalității copiilor, posibilități de petrecere a timpului liber;

- asigură accesul beneficiarilor la informare, cultură, educația informală și nonformală în vederea asimilării cunoștințelor și a deprinderilor necesare integrării sociale;
- asigură participarea beneficiarilor la activități de grup și la programe individualizate, adaptate nevoilor și caracteristicilor lor, intervenție de specialitate;
- contribuie la realizarea obiectivelor cuprinse în planul individualizat de protecție;
- urmăresc modalitățile concrete de punere în aplicare a măsurilor de protecție specială, integrarea și evoluția beneficiarilor în cadrul serviciului și formulează propuneri vizând completarea sau modificarea planului individualizat de protecție sau îmbunătățirea calității îngrijirii acordate.

Dacă nu se asigură serviciile potrivite pentru protecția copiilor care săvârșesc fapte penale, inclusiv personal calificat și instruit, tratament adecvat și abordare individualizată, rezultatele intervenției în cadrul serviciilor pot să nu fie cele dorite.

CAPITOLUL IV

Rolul poliției în gestionarea comportamentelor infracționale ale copiilor cu vârsta sub 14 ani.

Repere practice ale activității de prevenire și combatere

4.1. Aspecte legislative în instrumentarea cazurilor cu minori sub 14 ani

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în 2014, reprezintă principalul act normativ care reglementează intervenția Poliției în cazul minorilor sub 14 ani care săvârșesc fapte penale.

În Codul penal și Codul de procedură penală există referiri la cauzele cu infractori minori, **însă acestea sunt orientate către minorii care răspund penal** (între 14 și 16 ani răspund penal numai dacă se dovedește că au săvârșit fapta cu discernământ, peste 16 ani răspund penal, conform legii). Pentru aceste categorii sunt menționate măsurile educative (privative sau neprivative de libertate) ce pot fi aplicate (art. 114, 115 Cod penal), dispoziții speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor (Cod de procedură penală, art. 243, 244), Procedura în cauzele cu infractori minori (cap. III C.P.P.).

Revenind la minorii sub 14 ani, care fac obiectul acestei lucrări, conform procedurilor Poliției, **o cauză penală ce privește o persoană cu vârsta sub 14 ani care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal se soluționează cu:**

a) clasare atunci când nu se exercită acțiunea penală ori, după caz, se stinge acțiunea penală exercitată întrucât există unul dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. 1 din C.P.P.;

b) renunțare la urmărirea penală când nu există interes public în urmărirea penală a faptei, iar potrivit Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, se aplică măsurile de protecție specială, respectiv **plasament și supraveghere specializată**.

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în 2014, prevede, la capitolul V – **„Protecția copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal”**, ce măsuri pot fi luate față de acești minori și cine are atribuții în domeniu.

De reținut, în special, pentru activitatea Poliției, este prevederea art. 88, alin. 3, conform căreia: **„Copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal va fi însoțit și asistat de către un psiholog sau asistentul social, desemnat de direcția de asistență socială și protecția copilului, în orice etapă a cercetării penale”**.

De asemenea, este important ca în activitățile desfășurate de organele de poliție să se respecte prevederea art. 87: **„Este interzis să se dea publicității orice date referitoare la săvârșirea de fapte penale de către copilul care nu răspunde penal, inclusiv date privitoare la persoana acestuia”**

4.2. Procedura de audiere a minorilor sub 14 ani

Codul de procedură penală stabilește o procedură specială în cauzele cu infractori minori, însă acest lucru vizează copiii peste vârsta de 14 ani care, în anumite condiții, răspund penal. Normele procesual-penale nu includ și prevederi referitoare la copiii sub 14 ani care au săvârșit infracțiuni, atâta timp cât aceștia nu răspund penal, fiind în afara procesului penal.

Audierea copiilor sub 14 ani, aflați în conflict cu legea penală, constituie o activitate diferită, în esență, de audierea

persoanelor majore, un mod de ascultare care impune acordarea unei atenții speciale, prin pregătirea organelor judiciare (ce trebuie să dețină atât o complexă pregătire juridică, cât și cunoștințe de psihologie judiciară), dar și a copilului, cu alegerea unor tehnici de ascultare care să țină seama de caracteristicile determinate de gradul de dezvoltare a acestuia ori de etapele caracteristice vârstei biologice a minorului.

Ascultarea minorului sub 14 ani presupune o și mai atentă pregătire, cerută de situația specială, de necesitatea cunoașterii personalității minorului sub multiplele ei aspecte, adoptând o tactică de ascultare corespunzătoare vârstei acestuia. Trebuie cunoscute și înțelese particularitățile psihologice specifice fiecărei vârste din cadrul minoratului. Se vor obține date prealabile din mediul familial, școlar, precum și cu privire la preocupările, cercul de prieteni, activitățile preferate de minor.

Audierea minorului care nu a împlinit 14 ani se particularizează în raport cu vârsta, dezvoltarea sa fizică și psihică, respectiv cu mediul din care provine:

- perioada de la 1 la 3 ani nu prezintă interes pentru ancheta judiciară;
- perioada de la 3 la 6 ani se caracterizează prin instabilitate și percepție inegală a spațiului și timpului;
- perioada de la 6 la 10 ani este definită prin creșterea funcțiilor cognitive, dezvoltarea memoriei și a capacității de redare. Minorul începe să facă distincție între adevăr și minciună;
- perioada de la 10 la 14 ani este caracterizată printr-o conduită contradictorie, determinată de parcurgerea pubertății: memoria se dezvoltă, minorul are aptitudini pentru interpretarea fenomenelor, dar, în același timp, este dispus să exagereze, putând fi ușor influențabil;
- perioada de la 14 la 18 ani îl apropie de major, dar trebuie să se țină seama de lipsa lui de experiență.

Organul judiciar trebuie să aibă în vedere că atitudinea și comportamentul minorului sunt influențate de părinți, rude și de alte persoane cu care acesta vine în contact, de dorința de a-și da importanță ori chiar de incapacitatea de a discerne adevărul (mai ales până la 10-12 ani).

Minorul poate fi audiat la sediul organului judiciar sau într-un loc familiar (școală, cămin, domiciliu, de preferat într-o cameră de audiere special amenajată). Termenul de citare se recomandă să fie cât mai scurt.

Anchetatorul trebuie să manifeste răbdare și tact, să se adreseze minorilor într-un limbaj accesibil și să formuleze cu multă grijă întrebările, ținându-se seama de pericolul sugestionării lor.

Consemnarea declarațiilor trebuie realizată la nivelul de înțelegere al copiilor.

Discuțiile cu rudele, părinții, profesorii, personalul serviciilor sociale (după caz) și prietenii minorului vor putea contura un portret psihoafectiv și intelectual, de natură a permite o bună planificare a strategiei de ascultare. Vor fi stabilite, astfel, persoanele în prezența cărora comunică mai ușor, care îl pot influența și în care are mai multă încredere, putând-o alege dintre acestea pe cea care va asista la ascultarea minorului.

Se va ține seama de specificul vârstei, de influențele posibile ale „teribilismului” adolescenței, de limitele experienței de viață și ale bagajului intelectual. Declarațiile minorului nu vor trebui privite cu ironie sau superioritate, deoarece o atitudine prea rece a anchetatorului va putea genera un recul, un refugiu și deci va îngreuna comunicarea. Pe de altă parte, o atitudine prea relaxată ar putea atrage tendința minorului de a fabula.

Ascultarea minorului va fi precedată de desfășurarea unor discuții prealabile, menite să ușureze stabilirea unor relații de încredere între minor și organul judiciar. Discuțiile vor putea fi orientate spre dezvăluirea preocupărilor minorului, făcându-se apoi o trecere treptată spre ascultarea relatării libere.

Se vor respecta aceleași reguli de sobrietate în **ascultarea relatărilor libere**, fără intervenții inutile sau mimici sugestive, care, mai ales în cazul minorilor, pot aduce rezultate nedorite: fabulație copilărească, negarea oricăror fapte, refugiul în mutism ș.a. Nu se vor face amenințări sau promisiuni de creare a unei situații mai dificile sau mai ușoare în proces, deoarece ele ar afecta în mod evident sinceritatea declarațiilor minorului.

Urmează **ascultarea dirijată** – care presupune adesarea unor întrebări specifice, în funcție de natura faptei, de modul și condițiile săvârșirii, de poziția procesuală, precum și de trăsăturile de personalitate ale minorului, desprinse în cursul pregătirii și realizării ascultării. Vor fi adresate, în funcție de ansamblul problemelor ce trebuie detaliate, întrebări privind momente și relații anterioare comiterii faptei sau care vizează elemente din timpul comiterii faptei, ori anumite evenimente, atitudini, discuții după săvârșirea infracțiunii. Va trebui ca întrebările să fie clare, fără tentă sugestivă și fără mai multe înțelesuri.

Deși soluția dosarului este previzibilă din perspectiva anchetatorului, declarația minorului sub 14 ani, autor de infracțiune, este valoroasă în condițiile în care, prin aceasta, se ajunge la alte persoane, de obicei majore, care au o anumită participare în comiterea faptei. Sunt dese situațiile în care un major instigă minorul sub 14 ani să comită fapte penale, știind că acesta din urmă este apărât de lege.

Nu sunt organizate suficiente camere speciale pentru a desfășura audierile minorilor sub 14 ani, însă fiecare polițist trebuie să își ia propriile măsuri în vederea desfășurării activității în condiții optime. Conform art. 88 din Legea nr. 272/2004, republicată, la momentul desfășurării unor activități cu minorii sub 14 ani, inclusiv în cazul ascultării, este chemat psihologul sau asistentul social desemnat de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

În practică, sunt chemați și părinții (tutorele sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul).

4.3. Activitatea de prevenire a criminalității în Poliția Română

Prevenirea criminalității constituie, alături de combatere, una din atribuțiile esențiale ale Poliției Române, care contribuie la apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor și ale comunității, a proprietății private și publice, precum și la apărarea ordinii publice.

Aceasta reprezintă ansamblul măsurilor menite să reducă ori să contribuie la reducerea criminalității, a prejudiciilor cauzate de aceasta și a sentimentului de insecuritate al cetățenilor, prin împiedicarea directă a activităților infracționale și/sau prin politici și intervenții destinate reducerii potențialului criminogen și cauzelor criminalității.

Principalele obiective ale activității de prevenire sunt:

- *reducerea numărului infracțiunilor și al participanților la săvârșirea acestora;*
- *reducerea riscului de victimizare;*
- *diminuarea consecințelor încălcării legii;*
- *creșterea încrederii populației în Poliție;*
- *asigurarea unui climat de siguranță publică.*

Prevenirea criminalității se desfășoară în conformitate cu următoarele principii: al respectării drepturilor și libertăților omului, legalității, parteneriatului social, echidistanței în relațiile parteneriale, transparenței, continuității, flexibilității, respectiv al adaptării activității la diversitatea problemelor comunității.

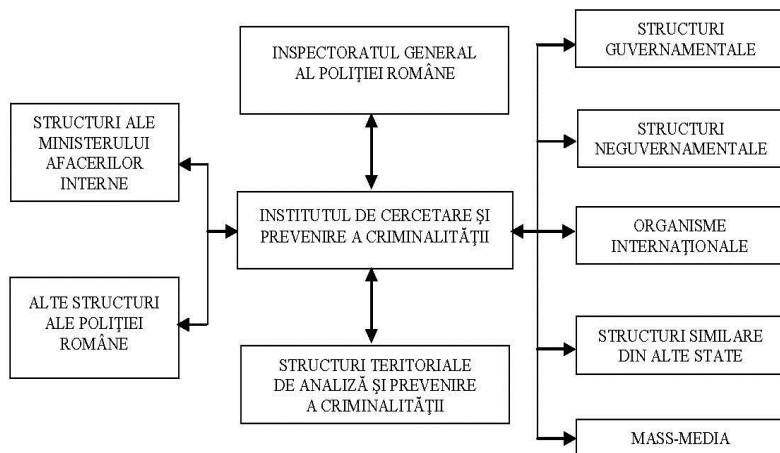
Activitatea derulată de Poliția Română în acest domeniu cuprinde următoarele etape:

- a) studierea fenomenului infracțional și a cauzelor care îl generează și analizarea schimbărilor cantitative și calitative ale structurii criminalității pe termen mediu sau lung, la nivel național, regional și local;

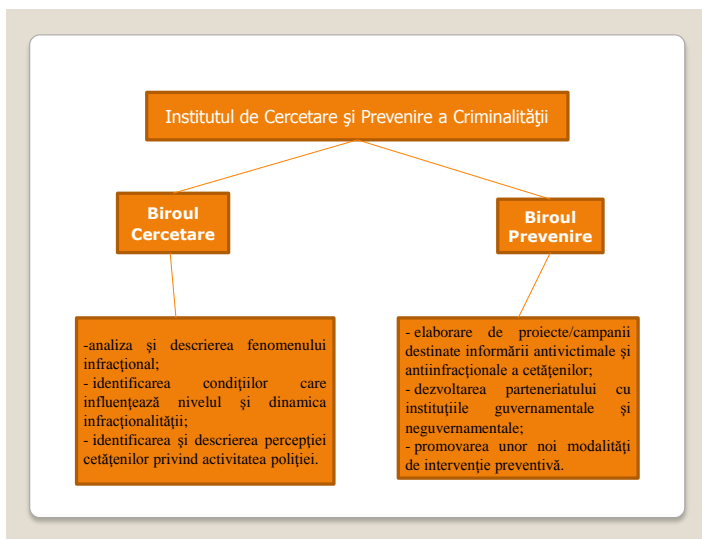
- b) derularea unor activități menite să reducă riscul infracțional și de victimizare;
- c) evaluarea cantitativă și calitativă a rezultatelor obținute.

Structurile de analiză și prevenire a criminalității din cadrul Poliției Române colaborează în aceste activități cu formațiunile operative, cu alte unități ale Ministerului Afacerilor Interne, cu instituții publice și autorități locale, organizații neguvernamentale, parteneri din sectorul privat, cu mass-media și cu cetățenii:

DIAGRAMA PRINCIPALELOR RELAȚII ALE INSTITUTULUI DE CERCETARE ȘI PREVENIRE A CRIMINALITĂȚII

În cadrul Poliției Române funcționează structuri de prevenire a criminalității, după cum urmează: la nivel central își desfășoară activitatea Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității (I.C.P.C.), ca structură subordonată a Inspectoratului General al Poliției Române. Acesta a fost înființat în anul 1998 și are în componență două birouri – Biroul Cercetare și Biroul Prevenire. I.C.P.C. coordonează, monitorizează și controlează activitatea formațiunilor de profil teritoriale: 42 de structuri de prevenire, în toate județele și în municipiul București.

La nivel local, în cadrul fiecărui inspectorat județean de poliție și al Direcției Generale de Poliție a Municipiului București, sunt constituite structuri de analiză și prevenire a criminalității care răspund de organizarea și desfășurarea activităților circumscrise acestui domeniu. Acestea colaborează permanent cu structurile de ordine publică, poliție rutieră și investigații criminale de la nivel județean și sunt coordonate de adjuncții pe linie de ordine publică ai șefilor de unități.

Activitatea de prevenire a criminalității se desfășoară în mod unitar în întreaga țară, atât în ceea ce privește instrumentele de lucru, cât și referitor la direcțiile de intervenție. Astfel, toate demersurile sunt procedurate, inițiativele naționale/regionale/locale fiind materializate în programe, proiecte sau campanii de prevenire. În fiecare an, Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității, în baza unor criterii bine determinate și în urma consultărilor cu direcțiile de ordine publică și investigații criminale din I.G.P.R., precum și cu inspectoratele de poliție județene, identifică domeniile prioritare naționale de acțiune ale Poliției Române pe linie de prevenire a criminalității.

Documentul strategic elaborat pentru **prioritățile naționale de prevenire** creează premisele unei abordări coerente, integrate, eficiente, la nivel național.

4.4. Prevenirea delincvenței juvenile: prioritate națională a Poliției Române

În activitatea de prevenire desfășurată de Poliție, delincvența juvenilă și victimizarea minorilor reprezintă preocupări majore și constante. De altfel, începând din anul 2011 și până în prezent (2014), acest domeniu a fost desemnat prioritate națională de prevenire, ceea ce implică o concentrare a acțiunilor specifice către această categorie de beneficiari, în scopul reducerii riscului de victimizare și de implicare în activități infracționale.

Prevenirea delincvenței juvenile se realizează prin intervenția asupra cauzelor, condițiilor și circumstanțelor care pot genera sau favoriza acte infracționale, acționându-se atât asupra minorilor, cât și asupra mediului micro- și macrosocial căruia îi aparțin, prin elaborarea unui sistem unitar și coerent de gestionare a comportamentului deviant al minorilor. Acest mod de abordare a problematicii implică o colaborare a Poliției cu alte instituții sau organizații cu atribuții ori preocupări în domeniul protecției copiilor.

În activitatea lor, structurile de analiză și prevenire a criminalității își îndreaptă, cu precădere, atenția către copiii în situații de risc. Ne propunem ca, prin derularea unor campanii de informare și conștientizare, prin discuții și materiale preventive transmise în unități de învățământ, centre de primire minori etc., să creăm și să consolidăm deprinderi de comportament corect, antidelictual și antivictimal. Paleta de activități preventive este una diversă, cu trecerea anilor ea căpătând valențe din ce în ce mai complexe și moderne.

Iată, în continuare câteva exemple, ilustrate:

- a) întâlniri cu grupuri-țintă (elevi, părinți ai acestora, profesori) pentru distribuirea de materiale cu caracter preventiv și prezentarea consecințelor implicării în comiterea de infracțiuni – organizate în timpul anului școlar sau în tabere, pe perioada vacanțelor;

- b) susținerea de spectacole pentru preșcolari și vizionarea de filme tematice;

- c) organizarea de activități sportive, ca și alternative de petrecere a timpului liber, prin care se promovează nonviolența, spiritul de echipă și se transmit recomandări antiinfracționale;

- d) organizarea de concursuri și expoziții itinerante de desene cu tematică preventivă, amenajate în locuri de interes pentru public;

- e) organizarea de concursuri pentru elevi în vederea testării cunoștințelor, la sfârșitul sesiunilor de informare;

- f) participarea la întruniri în plan local cu reprezentanți ai Direcției Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului, inspectoratelor școlare județene, reprezentanților cultelor și ai O.N.G. de profil, pentru identificarea și punerea în practică a unor activități cu impact asupra minorilor;

- g) organizarea de marșuri ale elevilor;

- h) festivaluri de teatru tematice.

De asemenea, prin intermediul mass-media și al tehnologiilor informaționale moderne sunt promovate mesaje preventive pentru asigurarea unui număr cât mai mare de receptori din rândul grupurilor-țintă.

Minorii sub 14 ani reprezintă o categorie aparte, asupra căroră trebuie să se îndrepte demersurile specifice ale structurilor de prevenire din Poliția Română. Necesitatea orientării, în mod constant și continuu, a activităților de prevenire către acești minori, care au un risc ridicat de vulnerabilitate, atât în ceea ce privește comiterea de infracțiuni, cât și din punct de vedere al victimizării, derivă dintr-o serie de caracteristici ale acestei categorii. În acest sens, menționăm: *minorii au personalități în formare, există posibilitatea reală de corectare a unor comportamente deviate – modelarea atitudinii tinerilor către un mod de viață noninfracțional având o eficiență mai mare decât în cazul persoanelor adulte, demersurile preventive pot fi asimilate procesului educațional, în condițiile în care cea mai mare parte a intervențiilor preventive este desfășurată în unitățile de învățământ, având posibilitatea implicării cadrelor didactice și a părinților în informarea adecvată a copiilor.*

În acest context, structurile de analiză și prevenire a criminalității de la nivel central și local desfășoară activități informativ-preventive în mediul școlar, activități ce se intensifică cu ocazia unor evenimente speciale, cum sunt „**Săptămâna prevenirii criminalității**”, proiectul „**Școala Altfel: să știi mai mult, să fii mai bun!**” etc. Din sfera victimizării sunt abordate subiecte precum: *navigarea în siguranță pe internet, gestionarea conflictelor în școală și în afara ei, prevenirea tâlhăriilor, a furturilor din buzunare, prevenirea disparițiilor de minori, a abuzurilor sexuale, protejarea drepturilor copiilor* etc. Temele care vizează delincvența juvenilă cuprind referiri la noțiuni ca *infracțiune, lege penală, răspundere penală, precizări privind limitele de vârstă și măsurile aplicabile minorilor, tipurile de infracțiuni comise de minori, precum și recomandări pentru*

evitarea comportamentelor antisociale și anturajelor dubioase, respectarea legilor și a regulilor de conviețuire etc. Întâlnirile cu elevii și cu profesorii sunt concepute astfel încât să fie interactive, să dea posibilitatea auditoriului să își exprime părerea, să adreseze întrebări, în scopul unei comunicări cât mai bune și a transmiterii mesajului într-un mod eficient.

Polițiștii de prevenire folosesc, pe lângă prezentările și discuțiile propriu-zise, o serie de materiale de susținere, cum ar fi pliante, broșuri, clipuri și filme preventive, punând accentul pe exemple, pe cazuri concrete, cu impact asupra elevilor, pentru ca apoi să expună recomandări de prevenire a situațiilor de risc.

4.5. Repere practice: proiecte de succes în domeniul prevenirii delincvenței juvenile

A. Centrul de Informare și Prevenire a Criminalității București

În cadrul procesului de aliniere la standarde europene a serviciului polițienesc din țara noastră, Inspectoratul General al Poliției Române colaborează cu instituții similare din state membre ale U.E., pentru schimburi de bune practici și implementarea în România a unor modele care și-au dovedit, în timp, eficiența.

Astfel, în vederea intensificării activităților cu caracter informativ-preventiv desfășurate de structurile specializate ale Poliției Române, beneficiind de sprijinul conceptual și logistic al Poliției Landului Baden-Wurttemberg din Republica Federală Germania, a fost înființat, în municipiul

București, Centrul de Informare și Prevenire a Criminalității, ale cărui activități sunt coordonate de Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității.

Acesta asigură o legătură imediată și nemijlocită între Poliție, ca instituție a statului în slujba cetățeanului, și membrii comunității pe care o deservește. Totodată, înființarea centrului a urmărit creșterea capacității comunității de a-și canaliza eforturile în dezvoltarea spiritului civic și coeziunii sociale.

Informațiile furnizate beneficiarilor sunt multidisciplinare, întrucât, în afara specialiștilor institutului, sunt susținute prezentări și de către reprezentanți ai altor structuri ale Ministerului Afacerilor Interne: pompieri, jandarmi, lucrători ai Agenției Naționale Antidrog, ai Agenției Naționale Împotriva Traficului de Persoane.

Centrul asigură oportunități pentru formarea de resurse umane în lupta împotriva criminalității, respectiv: formarea voluntarilor în domeniul prevenirii infracționalității, desfășurarea unor stagii de pregătire și instruire, activități de diseminare a informațiilor privind voluntariatul și paza vecinătății.

Principalele activități desfășurate în cadrul centrului constau în:

- ✓ Organizarea de **mese rotunde, dezbateri, seminarii**, cu participarea unor structuri ale Poliției și ale M.A.I., precum și a altor instituții publice, organizații nonguvernamentale etc., în vederea identificării modalităților de colaborare în domeniul prevenirii criminalității;
- ✓ Realizarea de **întâlniri cu elevii**, în cadrul cărora sunt dezbătute teme, precum: *educație juridică – noțiuni generale, prevenirea delincvenței juvenile, siguranța pe internet, prevenirea victimizării minorilor, comportamentul antisocial, violența în sport, protecția la cutremure și incendii, prevenirea consumului de droguri sau plante etnobotanice, educație rutieră.*

B. Proiectul de educație juridică „Unde-i lege, nu-i tocmeală!”

Începând cu anul școlar 2010/2011 și până în prezent (2014), Direcția Generală de Poliție a Municipiului București, prin Serviciul de Analiză și Prevenire a Criminalității implementează, la nivelul municipiului București, Proiectul de educație juridică „*Unde-i lege, nu-i tocmeală!*”. Acesta este derulat în colaborare cu Inspectoratul Școlar al Municipiului București, cu sprijinul Ministerului Educației Naționale.

Scopul proiectului constă în reducerea vulnerabilității minorilor la comiterea de fapte penale. Inițial, grupul-țintă principal a fost alcătuit din toți elevii de clasa a VII-a din București, circa 13.000/an de studiu. La cererea cadrelor didactice și a părinților, proiectul a fost extins și adaptat și la clasele a VI-a, a VIII-a, IX-XII. Pilonul central al proiectului este reprezentat de un manual de educație juridică care prezintă, pe înțelesul elevilor, principalele noțiuni și infracțiuni ale Codului penal.

Situația beneficiarilor, până în prezent, pe ani școlari, se prezintă astfel:

Beneficiari	2010/2011	2011/2012	2012/2013
număr activități	508	418	752
număr elevi	11.812	11.422	20.346
număr cadre didactice	1.312	687	1.311

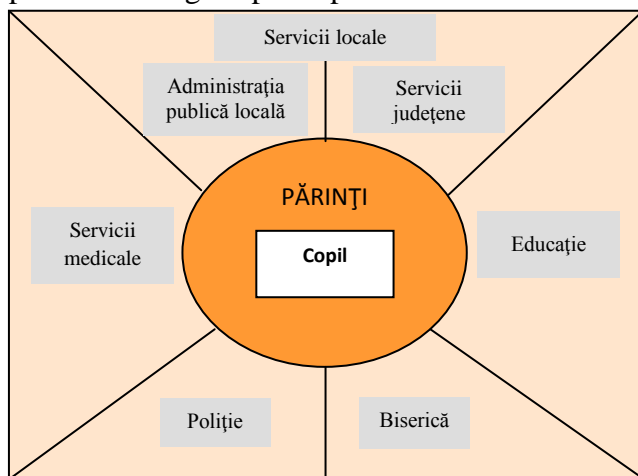
Tot în cadrul proiectului, începând cu anul 2011 se desfășoară **concursul „Olimpiada siguranței”**, la care au participat aproximativ 2.000 de copii. Elevii de vârstă mică au realizat machetele unor case sigure, mașini cu elemente de siguranță sau câini de protecție, iar cei mari au elaborat proiectele pentru regulamente școlare, dar și povestiri polițiste.

CAPITOLUL V

Cooperarea interinstituțională și internațională. Prezent și perspective

5.1. Coordonarea eforturilor de prevenire și intervenție între instituțiile din România

Cel mai important obiectiv la momentul actual pentru îmbunătățirea implementării sistemului legal de protecție a copilului și prevenire a infracționalității juvenile în România este reprezentat de *asigurarea unei mai bune coordonări a activităților desfășurate de diferite instituții cu atribuții în acest domeniu*. Numai printr-o bună colaborare între părinți, unități de învățământ, instituții publice (poliția, structurile de asistență socială și protecție a copilului), autoritățile locale, reprezentanți ai cultelor etc. se poate asigura o intervenție eficientă, pozitivă, cu rezultate pe termen lung asupra copiilor.

Metodele și intervențiile sunt componente esențiale pentru lucrul cu copilul care săvârșește fapte penale, deoarece permit autorităților competente să reacționeze eficient în cazurile de infracționalitate juvenilă, venind atât în sprijinul minorilor, cât și al celorlalți implicați.

Pentru a-i ajuta, pe termen mediu și lung, pe copiii care săvârșesc fapte penale – în special pe cei cu debut timpuriu – Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului elaborează **strategii specifice de prevenire** (în special pentru serviciile sociale de la nivel local) și **inițiază acțiuni, în cooperare, la nivel național** (în special între poliție, școli și servicii sociale).

De asemenea, **Poliția Română** realizează, la nivel central, **documente programatice** care stabilesc prioritățile în domeniul prevenirii – **delincvența juvenilă** fiind o constantă în topul preocupărilor instituționale. Structurile de specialitate din cadrul inspectoratelor județene de poliție întocmesc **programe, proiecte sau campanii** destinate prevenirii delincvenței juvenile pe care le implementează cu sprijinul partenerilor tradiționali: inspectoratele școlare, direcțiile de asistență socială și protecție a copilului, organizații nonguvernamentale.

Grupul copiilor cu debut timpuriu în infracționalitate este, în continuare, cel care poate fi abordat cel mai ușor și mai eficient, folosind măsuri de prevenire cu țintă precisă, care sunt menite să aibă efect la mai multe niveluri (copil, părinți, școală, grădiniță). Punctul de plecare în introducerea de măsuri de prevenire și intervenție, orientate în mod specific către delincvența juvenilă trebuie fie o **informare temeinică** referitoare la situația de fapt, o analiză competentă, urmată de o planificare riguroasă. Procesul de colectare a informațiilor trebuie să ia în considerare:

- *aspectele individuale referitoare la copilul delinvent;*
- *aspectul local – recunoașterea și caracterizarea zonei în care apare problema (cartier, școală etc.).*

Comunicarea interinstituțională a informațiilor privind minorii care comit fapte penale:

Introducerea, în Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în 2014, a prevederii art. 88, alin. 3, conform căruia „*Copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal va fi însoțit și asistat de către un psiholog sau asistentul social, desemnat de direcția de asistență socială și protecția copilului, în orice etapă a cercetării penale*”, creează premisele unei bune colaborări între organele de poliție și asistenții sociali. Este foarte important ca lucrătorii din structurile de asistență socială să fie informați cu privire la minor și la fapta sa încă de la primele activități de cercetare penală, pentru a putea asista minorul și pentru a demara activitățile specifice, esențiale în stabilirea măsurilor de protecție a minorului.

Obținerea rapidă de informații despre comportamentul delincvent/deviant al unui copil poate fi crucială în ceea ce privește oferirea de ajutor specific, cât mai curând posibil.

În particular, **procurorii** responsabili de procesarea informațiilor trebuie să cunoască nevoia de a transmite informațiile D.G.A.S.P.C., cât se poate de prompt. Furnizarea de informații este independentă de evaluarea legală a conținutului și scopul este doar de prevenire a situației de risc. D.G.A.S.P.C. evaluează informația din punct de vedere al măsurilor necesare pentru a ajuta copilul și trebuie, deci, să aibă acces la toate informațiile despre acesta. La fel ca și aspectul delincvenței, factori precum neglijarea, abuzul sau absentismul de la școală sunt foarte importanți.

Din punct de vedere al rolului pe care statul îl are în procesul educațional, **școala** trebuie să le asigure elevilor un climat de siguranță. Sarcina de a se încredința că această cerință este respectată revine, în principal, directorului unității de învățământ, profesorilor, autorităților locale dar și structurilor M.A.I. cu atribuții în domeniu, altor autorități publice și părinților.

Suportul specializat oferit de Poliție și Parchet trebuie încorporat și el în acest proces.

Dacă este informată la timp, Poliția poate depista comportamentul delincvent al elevilor sau pericolele la care sunt supuși aceștia și, deci, poate acționa din timp împotriva comiterii de delikte.

Raportarea faptelor de natură penală comise în contextul școlii, către D.G.A.S.P.C., le permite lucrătorilor din cadrul acestor structuri să aibă o imagine clară a infracțiunilor grave comise în școală de copii sau împotriva lor. În felul acesta este posibilă și aplicarea de măsuri pentru anumite grupuri-țintă și situații speciale.

În cadrul cooperării, fiecare școală și secție locală de poliție nominalizează o persoană de contact care să fie accesibilă în orice moment. Cooperarea cu persoanele de contact se concretizează atât în evaluările privind cazurile curente, cât și în întâlniri regulate desfășurate o dată pe trimestru sau cel puțin de două ori în anul școlar respectiv. În cazuri individuale, ei pot decide includerea și a reprezentanților Parchetului.

Conducerea școlii are obligația de a informa poliția (de obicei persoana de contact din cadrul poliției, menționată anterior) imediat ce află despre una dintre faptele penale prezentate mai jos, dacă acestea au legătură cu școala, fiind comise de un elev/împotriva unui elev sau o astfel de faptă este iminentă:

- omor;
- faptă penală de natură sexuală (viol sau abuz sexual);
- tâlhărie;
- vătămare corporală gravă (cu arme sau obiecte periculoase ori comisă de un grup);
- încălcări ale reglementărilor privind regimul armelor și munițiilor;
- fapte penale legate de consumul și traficul de droguri.

Cadrele didactice au obligația de a informa conducerea școlii imediat ce află despre aceste acte.

La sfârșitul anchetei penale realizate de poliție se întocmește un raport asupra faptei penale/suspectului minor respectiv. D.G.A.S.P.C. evaluează informațiile deținute de poliție și decide – în cooperare cu poliția – conceptele de prevenire adecvate, în special cele privind actele de violență.

5.2. Cooperarea în luarea măsurilor speciale de protecție și în prevenirea criminalității

Cooperarea interinstituțională în cazul minorilor care săvârșesc fapte penale își găsește expresia practică cea mai relevantă în activitatea *comisiilor pentru protecția copiilor* (vezi cap. III, pct. 3.1.)

Acesta funcționează în cadrul Consiliului Județean și au activitate decizională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului.

Cazul deferit D.G.A.S.P.C. de către procurorul care a cercetat situația minorului, va fi supus atenției Comisiei pentru Protecția Copilului, care va decide una dintre măsurile speciale de protecție (plasament/supraveghere specializată), dacă există acordul părinților exprimat în fața membrilor.

Pe lângă activitățile desfășurate în cadrul Comisiei pentru Protecția Copilului, instituțiile publice și reprezentanții autorităților locale colaborează și în implementarea unor proiecte, campanii, menite să reducă fenomenul delincvenței juvenile și să asigure o bună informare preventivă a minorilor. Această cooperare este, de regulă, statuată prin protocoale de colaborare semnate între instituții, la nivel central sau/și local, în baza cărora sunt desfășurate activități comune.

A. Exemple de parteneriate interinstituționale:

I. Colaborarea dintre Serviciul de Analiză și Prevenire a Criminalității – D.G.P.M.B. cu D.G.A.S.P.C.-urile din București

➤ *Proiectul „RĂMÂI LA ADĂPOST”*

În București, majoritatea disparițiilor de minori semnalate sunt cele din centre de plasament, plecările copiilor fiind voluntare. Contactul lor cu un spațiu nesecurizat, cum este strada crește riscul de victimizare al acestora, lovirile, consumul de droguri, exploatarea sexuală și chiar traficul de persoane fiind printre infracțiunile ce pot afecta astfel de grupuri vulnerabile.

Proiectul constă în derularea periodică a unor activități de educare juridică în centrele de plasament și în apartamentele sociale. În anul 2013, au fost desfășurate **41 activități preventive** la care au participat **364 copii instituționalizați și 108 asistenți maternali**. Activitățile au ținut cont de vârsta copiilor, informațiile fiind primite prin desene animate, de către copiii de vârstă mică și prin filme tematice, de către cei mai mari.

Informarea asistenților sociali s-a realizat atât în centre, cât și în cadrul unor seminarii în care le-au fost prezentate tendințele criminalității juvenile și modalitățile de contracarare a acestora. De altfel, direcțiile generale de asistență socială și protecție a copilului sunt partenerii D.G.P.M.B. în cadrul Strategiei de prevenire a criminalității la nivelul municipiului București (2011-2014).

II. Colaborarea Biroului de Analiză și Prevenire a Criminalității – I.P.J. Covasna cu D.G.A.S.P.C. Covasna

➤ *Campanie de prevenire a implicării copiilor instituționalizați în comiterea de fapte antisociale, respectiv a infracțiunilor comise cu violență și a furturilor*

- Perioada de derulare: martie – iunie 2013;

- Activități desfășurate de polițiști – elaborarea și susținerea de expuneri pe tema prevenirii delincvenței juvenile și a victimizării minorilor, distribuirea de materiale cu caracter preventiv;
- Activități ale reprezentanților D.G.A.S.P.C.: asigurarea prezenței copiilor la activitățile planificate, asigurarea spațiilor de desfășurare a activităților și a logisticii necesare;
- Locație: Școala Specială din localitatea Olteni, comuna Bodoc, sediul D.G.A.S.P.C. Covasna, centrele de sprijin pentru tinerii instituționalizați;
- Numărul participanților – 127 copii și tineri instituționalizați, 20 angajați ai D.G.A.S.P.C. Covasna;
- Aspecte dezbătute: probleme comportamentale, monitorizarea copiilor cu probleme de comportament, oferirea de informații și consiliere, instruirea angajaților D.G.A.S.P.C. Covasna în ceea ce privește sesizarea cazurilor care țin de competența Poliției.

B. Practici pozitive identificate în cadrul cooperării dintre instituții:

- a) colaborarea dintre serviciile de probațiune și D.G.A.S.P.C.-uri în elaborarea referatelor de evaluare solicitate de instanță;
- b) proiectele de prevenire care includ și aspecte practice (de exemplu, vizite în penitenciare);
- c) poliția poate propune procurorului, pe lângă soluția de neîncepere a urmăririi penale, și referirea cazului către D.G.A.S.P.C.;
- d) D.G.A.S.P.C. anunță despre decizia comisiei sau a instanței de judecată toate părțile implicate într-un anumit caz (Poliție, școală, S.P.A.S. sau alte servicii sociale, părinți etc.);

- e) informarea la nivel local, între instituțiile/organizațiile implicate (Poliție, școală, O.N.G.-uri, D.G.A.S.P.C.), în legătură cu programele de prevenire pe care le desfășoară;
- f) încheierea unui contract între D.G.A.S.P.C. și familie, pentru copiii față de care se stabilesc măsuri de protecție specializată, contract care să prevadă obligația familiei de a participa la programul stabilit, cu precizarea faptului că durata măsurii poate fi modificată în funcție și de rezultatele obținute în lucrul cu familia.

5.3. Cooperarea internațională în domeniul prevenirii delincvenței juvenile: Proiectul „Copilărie fără delincvență”

Dinamica fenomenului infracțional din ultimii ani, noile forme de criminalitate generate de tehnologiile moderne, precum și de fenomenul globalizării, constituie provocări la care instituțiile ce apară drepturile și libertățile cetățenilor trebuie să se adapteze și să facă față cu succes.

În acest context, prevenirea criminalității a căpătat o importanță crescândă în statele membre ale Uniunii Europene, fiind considerată un imperativ al momentului. Așa cum se arată într-o serie de directive și programe ale U.E., dintre care Programul Stockholm, privind Justiția și Afacerile Interne în Europa în perioada 2010-2014, *„cea mai bună modalitate de a reduce nivelul criminalității este de a lua măsuri efective pentru a preveni înșăși comiterea acesteia, inclusiv prin promovarea incluziunii sociale, utilizând o **abordare multidiscplinară**, care include luarea unor măsuri administrative și promovarea **cooperării între autorități și cetățenii Uniunii, care au experiențe similare și sunt afectați în moduri similare de criminalitate și insecuritatea aferentă acesteia, în viața de zi cu zi”***.

Comisia Europeană gestionează o serie de programe de finanțare care cuprind în aria lor de intervenție domeniul prevenirii delincvenței juvenile și al victimizării minorilor, protecția drepturilor copiilor etc.

Un astfel de program de granturi este „**Prevenirea și lupta împotriva criminalității**” (ISEC), care reprezintă o oportunitate pentru organizațiile cu atribuții în protecția copilului, de a-și întări capacitatea instituțională, de a dezvolta colaborarea cu alte instituții și a intensifica schimbul de bune practici cu alte state.

Proiectul „Copilarie fără delincvență”, în cadrul căruia a fost elaborat acest manual, este unul dintre proiectele finanțate prin aceste granturi. Acesta are ca scop creșterea eficienței programelor de prevenire a delincvenței juvenile la minorii care nu răspund penal. Beneficiarii proiectului sunt copiii cu vârsta de până la 14 ani, părinții și profesorii acestora – pe componenta de informare/prevenire, precum și polițiștii și asistenții sociali – pe palierul de consolidare a capacității instituționale. Inițierea sa, în comun, de către Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității din I.G.P.R. și Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție din cadrul M.M.F.P.S.P.V. stă sub semnul dorinței comune de a îmbunătăți cooperarea interinstituțională. Desigur, această cooperare există, așa cum s-a arătat, fiind reglementată prin lege (funcționarea comisiilor pentru protecția copilului, informările pe care Poliția trebuie să le facă structurilor de asistență socială și protecție a copilului încă de la începutul cercetării penale etc.) sau statuată prin protocoale de colaborare în domeniul prevenirii criminalității ș.a.

În activitatea practică se simte însă nevoia de întărire a acestei colaborări, de armonizare a procedurilor de lucru și de clarificare a unor aspecte ce țin de competențele și intervenția fiecărei instituții. Elaborarea acestui manual, ca și organizarea unor sesiuni de training la care vor participa polițiști de la structurile de investigații criminale, prevenire și lucrători ai

direcțiilor generale de asistență socială și protecție a copilului din toate județele țării, vizează tocmai acest aspect, al eficientizării cooperării interinstituționale.

În cadrul proiectului vor fi constituite echipe mixte, cu specialiști ai instituțiilor partenere, care să lucreze împreună atât în cadrul workshop-urilor din sesiunile de training, cât și ulterior, în implementarea unei campanii preventive în rândul elevilor de gimnaziu.

Preconizăm ca această colaborare, consolidată în cadrul Proiectului „Copilărie fără delincvență”, să creeze acea legătură interumană, profesională, care să constituie baza unor proiecte comune viitoare.

De asemenea, atragerea în acest proiect a unor parteneri externi – Ministerele de Interne din Cehia și Bulgaria – facilitează schimbul de informații în domeniul legislației specifice, al cooperării instituțiilor cu atribuții în domeniu, al metodelor și mijloacelor de prevenire a delincvenței juvenile.

Cooperarea internațională va fi extinsă printr-o conferință organizată în cadrul proiectului, cu participarea a 10 țări europene. Aceasta va contribui la schimbul de experiență în domeniu și va fi urmată de realizarea unui ghid cu exemple de bune practici, ce va fi diseminat specialiștilor din statele membre UE, prin intermediul Rețelei Europene de Prevenire a Criminalității.

PARTEA a II-a: Experiențe europene în domeniu

CAPITOLUL VI

Experiența cehă în prevenirea delincvenței juvenile și în gestionarea cazurilor de minori care au comis infracțiuni și nu răspund penal

6.1. Cadrul legislativ

În Republica Cehă răspund penal persoanele care au împlinit vârsta de 15 ani. La data de 01.01.2004 a intrat în vigoare Legea nr. 218/2003 care vizează procedura în instanță în cauze ce privesc minorii, prin care s-a schimbat reglementarea legală în legătură cu pedepsirea și audierea minorilor, precum și cea referitoare la chestiunile procesuale în cauzele în care sunt implicați minori.

Legea privind procedura în instanță în cauze ce privesc minorii pornește de la principiile justiției restaurative (care vizează restabilirea stării inițiale). Obiectivele principale constau în: educația minorilor, încercarea de a direcționa individul spre găsirea unui loc în societate, respectiv contribuția, după posibilități, la compensarea pierderilor apărute prin comportamentul împotriva legii. Scopul legii este de a reglementa condițiile responsabilității penale a minorilor pentru comportamentele descrise în Codul penal, de a reglementa procedura, modalitatea de decizie și punerea în aplicare a procedurii în instanță în cauze ce privesc minorii.

Raportul dintre reglementarea generală (Codul penal, Regulamentul penal, Legea privind familia, Legea privind

protecția socio-legală a minorilor, Codul civil) și Legea privind procedura în instanță în cauze ce privesc minorii este guvernat de așa-numitul principiu al specialității, conform căruia reglementarea generală se folosește doar atunci când Legea privind procedura în instanță în cauze ce privesc minorii nu conține dispoziții proprii speciale.

Principiile de bază ale Legii nr. 218/2003 privind procedura în instanță în cauze ce privesc minorii:

(1) Această lege, coroborată cu Codul penal, stabilește care sunt modalitățile de dovedire a vinovăției, sancțiunile și modalitățile de impunere a acestora, în cazul copiilor mai mici de 15 ani care săvârșesc fapte penale. Măsurile ce se iau față de acești minori urmăresc în primul rând restabilirea raporturilor sociale perturbate, încadrarea copilului în mediul familial și social, precum și prevenirea recidivei.

(2) Măsurile penale pot fi folosite doar atunci când modalitățile speciale ale procedurii și măsurile, în special cele de restabilire a relațiilor sociale perturbate și care ajută la prevenirea faptelor împotriva legii nu ar duce în mod clar la atingerea scopului prezentei legi.

(3) Măsurile impuse conform prezentei legi trebuie să aibă în vedere personalitatea celui căruia îi sunt impuse, inclusiv vârsta acestuia și maturitatea sa intelectuală și morală, starea de sănătate a acestuia, precum și relațiile lui personale, familiale și sociale și trebuie să fie proporționale cu natura și gravitatea faptei săvârșite. Apartenența politică, națională, socială sau religioasă a tânărului sau copilului cu vârsta sub 15 ani, a familiei sale sau a familiei în care trăiește sau modul de educare a tânărului sau copilului sub 15 ani nu pot fi un motiv de impunere de măsuri conform prezentei legi.

(4) Conform prezentei legi, în procedură este necesar să se aibă în vedere vârsta, starea de sănătate și maturitatea intelectuală și morală a celui căruia i se aplică procedura, pentru ca evoluția sa ulterioară să fie periclitată cât mai puțin posibil și faptele pentru care s-a declanșat procedura, motivele și circumstanțele acestora să fie foarte clare, iar săvârșirea acestor fapte să atragă răspunderea în sensul prezentei legi. Procedura trebuie condusă astfel încât să preîntâmpine alte fapte care încalcă legea. Organele competente, conform prezentei legi, colaborează și cu organul competent pentru protecție socială și legală a copiilor.

(5) Conform legii, trebuie protejate datele personale ale persoanei împotriva căreia se conduce procedura și viața privată a acesteia, astfel ca fiecare persoană de acest fel să fie protejată față de influențele dăunătoare, cu respectarea principiului conform căruia aceasta este considerată ca nevinovată până când vina nu a fost dovedită în mod legal.

(6) Fiecare copil cu vârsta sub 15 ani are dreptul, dacă legea nu stabilește altfel, ca fapta sa să fie judecată de Tribunalul pentru Minori, fără întârziere și într-un termen adecvat.

(7) Conform prezentei legi, procedura trebuie să se desfășoare astfel încât să asigure că partea vătămată va fi compensată pentru paguba cauzată de săvârșirea faptei împotriva legii sau că i se va acorda o altă compensație legală adecvată.

(8) Judecătorii, procurorii, lucrătorii organelor de poliție și funcționarii Serviciului de probațiune și mediere, care se ocupă de faptele penale săvârșite de minori, trebuie să aibă o pregătire specială în ceea ce privește interacțiunea cu minorii.

Procedura de judecare a cauzelor privind minorii și de evaluare a faptelor săvârșite de minorii cu vârsta sub 15 ani este desfășurată de tribunalele pentru minori.

6.2. Procedura în cazul minorilor care au săvârșit fapte antisociale

Măsurile care pot fi impuse, conform legii, pentru faptele săvârșite de minori sunt:

- *măsuri educative;*
- *măsuri de protecție;*
- *măsuri penale.*

În prezent, practica activităților penale la infractorii minori (sub 15 ani) este aceea că Poliția Republicii Cehe cercetează cauza și o înaintează conform legii. După înaintarea cauzei procurorului, în baza cererii Poliției, Tribunalul înaintează propunerea de instituire a măsurilor.

Participanții la procedura privind instituirea măsurilor pentru copiii sub 15 ani, care au săvârșit o faptă penală sunt: copilul minor, organul competent de protecție socio-legală a copiilor, reprezentanții legali ai copilului, persoanele cărora le-a fost încredințat copilul spre educare sau spre o altă îngrijire similară, alte persoane ale căror drepturi și obligații vor face obiectul discuțiilor în cadrul procedurii, precum și procurorul.

În cadrul procedurii, Tribunalul pentru Minori stabilește un avocat ca tutore al copilului. Avocatul își exercită drepturile sale și după împlinirea majoratului copilului, până la finalizarea procedurii într-o cauză care privește un copil sub 15 ani. Procedura nu prevede ca necesară audierea copilului dacă săvârșirea faptei a fost dovedită temeinic într-un alt mod, însă întotdeauna organele competente trebuie să se asigure că acesta și-a putut exprima părerea în cauza dată.

Dacă Tribunalul nu hotărăște altfel, ședințele în cauzele ce privesc instituirea măsurilor pentru copilul cu vârsta sub 15 ani care a săvârșit o faptă penală, au loc fără prezența publicului.

Tribunalul pentru tineri permite întotdeauna funcționarilor Serviciului de probațiune și mediere participarea la ședință.

Dacă un copil sub 15 ani a săvârșit o infracțiune, Tribunalul pentru Minori poate să îi impună acestuia următoarele măsuri, de regulă în baza rezultatelor cercetărilor pedagogico-psihologice preliminare:

- a. obligația privind educația;
- b. limitări privind educația;
- c. mustrări cu avertisment;
- d. includerea într-un program terapeutic, psihologic sau educațional adecvat într-o unitate de îngrijire și educare;
- e. supravegherea funcționarului de probațiune;
- f. educație de protecție;
- g. tratament de protecție.

La impunerea *obligațiilor de educare, a limitărilor educaționale și la impunerea de mustrări se are în vedere vârsta copilului.*

Obligațiile privind educația. Tribunalul pentru Minori, iar în procedura de pregătire – procurorul pot impune tânărului obligații privind educația, acestea fiind în special următoarele:

- să locuiască împreună cu părinții sau cu un alt adult care este responsabil pentru educarea sa;
- să încerce să compenseze daunele provocate părților vătămate;
- să compenseze, conform puterilor sale, dauna cauzată de fapta sa sau să contribuie în alt fel la eliminarea consecinței faptei sale;
- să ia parte, în timpul său liber, la programe adecvate de educație socială, de consiliere psihologică, de program

terapeutic, de program adecvat de educare, școlarizare, recalificare sau un alt tip de program ce conduce la dezvoltarea abilităților sociale și a personalității tânărului care nu este inclus într-un program de probațiune.

Tribunalul nu poate impune minorului obligația de a achita dauna, dar, în anumite cazuri poate găsi altă modalitate de a compensa acest lucru.

Limitările educaționale. Tribunalul pentru Minori, iar în procedura de pregătire, procurorul pot hotărî o limitare educațională, impunându-i minorului, în special:

- să nu ia parte la anumite acțiuni sau să nu se afle într-un alt mediu neadecvat;
- să nu ia contact cu anumite persoane;
- să nu se afle într-un anumit loc;
- să nu dețină obiecte pe care le-ar putea folosi pentru săvârșirea unor alte fapte de tip infracțional;
- să nu utilizeze substanțe stupefiante;
- să nu participe la jocuri de noroc, jocuri de tip loto sau să nu joace la jocuri mecanice;
- să nu își schimbe domiciliul, fără a anunța în prealabil consilierul de probațiune.

Limitările educaționale, conform paragrafului de mai sus, pot fi impuse minorului numai dacă acestea nu intervin negativ în pregătirea pentru o viitoare meserie, în special dacă nu intervin în îndeplinirea obligațiilor ce țin de programul de școlarizare.

Mustrări cu avertisment. Prin mustrare cu avertisment, Tribunalul pentru Minori, iar în procedura de pregătire – procurorul aduc la cunoștința tânărului, în prezența reprezentantului său legal, activitatea împotriva legii săvârșită de

acesta și îi atrag atenția asupra consecințelor concrete pe care le poate suporta, conform prezentei legi, în cazul în care, în viitor, ar săvârși o altă faptă penală.

Dacă există un scop bine determinat și este adecvat, Tribunalul pentru Minori (și în procedura de pregătire – procurorul) poate ca, odată cu exprimarea muștrării cu avertisment, să transfere pedepsirea tânărului reprezentantului legal al acestuia, școlii unde acesta este elev sau instituției de educare în care trăiește. Într-un astfel de caz, Tribunalul pentru Minori solicită mai întâi punctul de vedere al școlii sau al instituției de educare. Reprezentantul legal, școala sau instituția de educare sunt obligate să informeze Tribunalul pentru Minori sau procurorul asupra rezultatului măsurii luate. Dacă Tribunalul pentru Minori a muștrat tânărul și în același timp i-a dat și un avertisment sau, eventual, a transferat obligația de pedepsire a tânărului reprezentantului său legal, școlii sau instituției de educare, tânărul este considerat ca o persoană care nu a fost condamnată. Aceste măsuri pot fi instituite pentru copilul mai mic de 15 ani doar de către Tribunalul pentru Minori.

La impunerea măsurilor, Tribunalul pentru Minori are în vedere impactul educațional asupra copilului și urmărește și efectul preventiv al măsurii. Măsurile se pot impune copilului până la împlinirea vârstei de 18 ani, cu excepția tratamentului de protecție, care poate fi impus și exercitat și după împlinirea vârstei de 18 ani.

Minorului i se pot impune concomitent mai multe măsuri, dacă acestea sunt necesare pentru atingerea scopului. Tribunalul pentru Minori poate să îl exonereze de la impunerea măsurilor, dacă pentru atingerea scopului legii este suficientă discutarea faptei săvârșite de copil împreună cu procurorul sau în fața Instanței pentru minori.

Impunerea măsurilor se hotărăște de către Tribunalul pentru Minori prin emiterea unei sentințe. Respingerea propunerii

procurorului, suspendarea procedurii, exonerarea de la impunerea de măsuri, modificarea măsurii impuse și anularea măsurii impuse se decid de către Tribunalul pentru Minori prin emiterea unei rezoluții.

Supravegherea de către consilierul de probațiune

Prin *supraveghere de către consilierul de probațiune* se înțelege urmărirea regulată a comportamentului minorului în familia sa, a modului de acțiune educațională a părinților asupra acestuia, controlul respectării programului de probațiune impus, urmărirea obligațiilor educaționale și a limitărilor impuse de către Tribunalul pentru Minori, precum și îndrumarea sa de către consilierul de probațiune spre un comportament pozitiv și o viață în conformitate cu legea.

Scopul supravegherii de către consilierul de probațiune este:

- a) urmărirea și controlul comportamentului minorului, vizându-se asigurarea protecției societății și reducerea posibilităților de repetare a activităților infracționale;
- b) îndrumarea de specialitate și consilierea copilului, cu scopul de a se crea premisele ca, în viitor, acesta să respecte legile și regulile de conviețuire socială.

Tânărul căruia i-a fost impusă supravegherea de către un consilier de probațiune este obligat:

- a) să colaboreze cu consilierul de probațiune în modul în care stabilește acesta, în baza planului de probațiune întocmit pentru supraveghere;
- b) să se prezinte la consilierul de probațiune la termenele care i-au fost stabilite; la stabilirea acestor termene, consilierul de probațiune are în vedere raporturile tânărului, situația sa de viață în perioada exercitării

- supravegherii și raporturile față de mediul în care trăiește;
- c) să informeze consilierul de probațiune asupra domiciliului său, asupra angajării, respectării limitărilor sau obligațiilor educaționale impuse și a altor circumstanțe importante pentru exercitarea supravegherii, ce au fost stabilite de consilierul de probațiune;
 - d) să nu împiedice intrarea consilierului de probațiune în locuința sa.

Exercitarea supravegherii consilierului de probațiune

Exercitarea supravegherii o dispune președintele instanței pentru minori, iar în procedura pregătitoare, procurorul unității Serviciului de probațiune și mediere în a cărei circumscripție locuiește sau se află minorul.

Ajutorul și consilierea le efectuează consilierul de probațiune, în cadrul pregătirii și realizării planului individual de probațiune pentru supravegherea minorului.

Dacă acesta încalcă supravegherea ce îi este instituită și condițiile supravegherii, repetat și în mod grav sau încalcă altă măsură de educare instituită, consilierul de probațiune va informa imediat președintele instanței pentru minori, iar în procedura de pregătire va informa procurorul care a instituit supravegherea. În cazul unor încălcări mai puțin grave ale condițiilor și măsurilor de educare impuse, consilierul de probațiune poate să îi dea minorului o mustrare, însă aceste mustrări pot fi doar două la număr pe perioada unui an. Impunerea de mustrări nu este o decizie conform Codului penal.

Dacă președintele instanței pentru minori (sau în procedura de pregătire – procurorul) nu stabilește altfel, consilierul de probațiune întocmește cel puțin o dată la șase luni un raport prin care informează asupra derulării exercitării supravegherii

copilului, îndeplinirii măsurilor de educare impuse acestuia, precum și asupra raporturilor lui personale, familiale și sociale, respectiv a situației actuale din viața sa.

Educația de protecție constă în plasarea minorilor cu vârsta sub 15 ani în instituții de învățământ închise (instituții de diagnosticare). Educația de protecție durează atâta timp cât este necesar pentru atingerea scopului acesteia, adică nu se impune pe o perioadă determinată, ceea ce este caracteristic pentru toate măsurile de protecție, însă poate dura numai până când copilul împlinește 18 ani, după care poate fi prelungită în mod excepțional până la împlinirea vârstei de 19 ani. Când scopul se consideră atins, persoana este eliberată, însă se ia în considerare și o eventuală eliberare condiționată, adică pe perioadă de probă sau, eventual, educația de protecție poate fi schimbată într-o educație instituționalizată (aceasta este impusă în baza legii privind familia și regimul ei este mai liber).

Educația de protecție este instituită de instanțe pentru copilul sub 15 ani, dacă acesta săvârșește o infracțiune pentru care legea penală permite luarea unei pedepse excepționale (cele mai grave fapte penale, de exemplu omorul calificat), iar în momentul săvârșirii faptei copilul avea mai puțin de 12 ani. Totodată, se poate institui această măsură și pentru copilul între 12 și 15 ani, dacă acest lucru este motivat de natura faptei săvârșite și dacă măsura este absolut necesară pentru asigurarea educației lui.

Tratamentul de protecție poate fi instituit de Tribunalul pentru Minori față de copilul cu vârsta sub 15 ani, în baza rezultatelor cercetării preliminare a stării psihice a acestuia, dacă fapta este săvârșită:

- a) în starea cauzată de boala psihică;

- b) sub influența substanțelor stupefiante sau în conexiune cu abuzul de aceste substanțe, dacă este vorba de un copil care face abuz de aceste substanțe, și a cărui rămânere în libertate, fără instituirea tratamentului de protecție, este periculoasă.

În funcție de natura bolii și a posibilităților de tratament, Tribunalul pentru Minori instituie *tratament de protecție instituționalizat sau ambulatoriu*. Tratamentul instituționalizat poate fi modificat ulterior de Tribunalul pentru Minori în tratament ambulatoriu, precum și invers. Tratamentul de protecție durează atâta timp cât se consideră necesar. Tribunalul pentru Minori verifică, cel puțin o dată la 12 luni, dacă se mențin motivele pentru continuarea tratamentului, în caz contrar îl întrerupe.

6.3. Audierea minorilor care comit fapte de natură penală

Audierile infractorilor minori le efectuează numai Poliția Republicii Cehe și anume lucrătorii specializați ai Serviciului de poliție judiciară și de cercetare. La audierea infractorului minor poate fi folosită camera de audiere pentru copii, unde audierea se înregistrează audio și video, oferindu-se astfel posibilitatea înregistrării reacției imediate a infractorului. În cadrul cercetării faptei penale, infractorul minor nu este audiat dacă săvârșirea faptei a fost dovedită într-un alt mod, acesta având însă dreptul să își exprime punctul de vedere asupra faptei.

Etapele audierii persoanei suspecte cu vârstă mai mică de 15 ani: cunoașterea materialului din dosar; asigurarea

informațiilor necesare în ceea ce privește personalitatea infractorului minor; organizarea audierii, selecția și citarea persoanelor participante; audierea persoanei suspecte cu vârstă mai mică de 15 ani cu respectarea tuturor principiilor legale, criminalistice și psihologice.

La audiere sunt prezenți: organul de protecție socio-legală a copilului, părintele (tutorele), eventual un psihiatru, un psiholog.

Derularea audierii: infractorului minor i se aduc la cunoștință circumstanțele cazului, motivele audierii, persoanele prezente la audiere.

La începerea audierii, polițistul instruieste minorul, ținând cont de vârsta și capacitatea de înțelegere a acestuia, cu privire la drepturile și obligațiile lui, ce rezultă din Legea nr. 218/2003 privind procedura în instanță în cauzele privind minorii (are dreptul să își exprime punctul de vedere în cauza dată, față de tot ce i se impută, nu este obligat să depună mărturie. Dacă va depune mărturie poate să precizeze circumstanțele ce se dovedesc în favoarea sa. I se atrage atenția asupra învinuirii false etc. În cazul dovedirii încălcării legii, cauza va fi soluționată de Tribunalul pentru Minori).

La final, în cazul redactării Protocolului privind audierea persoanei cu vârsta sub 15 ani suspectate de săvârșirea unei fapte penale, conținutul audierii se validează prin semnătură de către minor și de către persoanele prezente. Eventual, se dau și alte informații referitoare la evoluția cauzei. Toate persoanele (martori, părți vătămate, infractor, persoana care notifică) participante la cercetare sunt instruite să păstreze confidențialitatea, avându-se în vedere persoanele tinere și minore care sunt în poziția de martori sau infractori.

**Structura Protocolului de audiere a persoanelor cu vârsta sub 15 ani
suspectate de comiterea unei fapte penale:**

La data la ora la care a fost audiat

Nume, prenume; Data nașterii; Locul nașterii; Nume și prenume anterior; Cetățenie, naționalitate; Domiciliu permanent, cod poștal; Domiciliu simultan, cod poștal; Denumirea și locul școlii; Identitate constatată (cum, eventual CNP); Numele și prenumele familiei/reprezentanților legali; Adresa familiei/a reprezentanților legali cu scopul remiterii; Locul său de muncă; În trecut a fost audiat pentru infracțiune, faptă penală, de mai multe ori; În trecut, a fost disciplinat la școală; Ultimul calificativ al comportamentului în școală la finalul anului școlar și în prima jumătate a anului; Audiat în legătură cu...; Atitudinea față de lucrurile dezbătute; Familia/reprezentanții legali au fost înștiințați în ceea ce privește audierea la data de...; Audierea ținută în prezența...; După familiarizarea cu subiectul audierii te instruiesc: *„În legătură cu faptele, ai dreptul să îți exprimi opinia față de tot ceea ce ți se impută drept vină, dar nu ești obligat să depui mărturie. Dacă depui mărturie, poți să prezinți circumstanțele care sunt în beneficiul tău. Ai dreptul să folosești la interogatoriu limba ta maternă. Ai dreptul să consulți dosarul, să iei din acesta extrase și notițe și să faci o copie a dosarului. În mărturie nu ai voie să inventezi nimic ce nu este adevărat în legătură cu nimeni altcineva. În cazul dovedirii acțiunii tale împotriva legii, acest lucru va fi rezolvat la Tribunalul pentru Minori. La întocmirea protocolului la finalul audierii, citești sau ți se va citi protocolul și dacă vei vrea să corectezi, să completezi sau să schimbi ceva în protocol, trebuie să spui și protocolul va fi corectat.”*; Punctul de vedere al minorului cu privire la informare și la subiect...; După citire, minorul declară că protocolul și declarația sunt în conformitate cu conținutul mărturiei sale;

Semnează protocolul ca fiind corect și complet la data ora

Polițist

**Organul pentru protecția
socio-legală a copiilor**

Minor

Toate persoanele (martori, păgubiți, monitor, făptuitor...) participante la investigație sunt instruite în mod corespunzător cu privire la persoanele tinere și minore care sunt în poziția de martori sau făptuitori și sunt obligați să păstreze tăcerea.

6.4. Exemple de intervenție preventivă

Proiectul Jurnalul lui Ajax destinat elevilor de clasa a doua a școlii primare

„Jurnalul lui Ajax” este un proiect preventiv al cărui scop este creșterea informării juridice a copiilor mici de vârstă școlară, ghidul acestora fiind câinele de poliție „Ajax”. Copiii de clasa a doua a școlii primare învață, cu ajutorul „Jurnalului lui Ajax”, prevenirea diferitelor fenomene ale patologiei sociale precum: agresiunea, alcoolul, drogurile, jocurile de noroc etc. și sunt familiarizați, de asemenea, cu problemele obișnuite de zi cu zi, precum deplasarea în trafic sau propria siguranță.

Elevii primesc jurnalul cu care lucrează pe tot parcursul anului, cu ajutorul profesorilor și părinților. Polițiștii le pregătesc diferite concursuri și teste, iar în același timp, ei studiază ceea ce au învățat de la câinele de poliție Ajax. Jurnalul conține diverse teme, câte una pentru fiecare lună a anului școlar. Temele sunt abordate în mod corespunzător vârstei elevilor. Școlarii mici sunt familiarizați treptat cu poliția și cu activitățile desfășurate de această instituție.

Septembrie – *Familiarizarea cu Poliția Republicii Cehe*, de exemplu, cu uniforma de polițist, cu unitățile Poliției Republicii Cehe și cu tehnologia sa. Memorarea numerelor de telefon importante ale sistemului integrat de salvare.

Instrumente – fotografiile ale forțelor de poliție, model de pistol.

Octombrie – *Teme de circulație – pieton*. Se subliniază principiile deplasării corecte pe drumuri, străzi și pe trotuare. Elevii învață semnele de circulație de bază și indicațiile polițiștilor de circulație, în cazul nefuncționării semafoarelor în intersecție.

Instrumente – semne de circulație, veste reflectorizante etc.

Noiembrie – *Siguranța proprie* – siguranța copiilor în școală, acasă și pe stradă. Elevii sunt informați cu privire la comportamentul corect la întâlnirea cu persoanele străine.

Decembrie – *Tema „Ce este permis și ce nu este permis”*: elevii discută regulile de conduită ce trebuie urmate la domiciliu sau la școală și ce sancțiuni și pedepse se aplică în cazul încălcării acestor norme. Se transmit informații cu privire la vârsta de la care începe răspunderea penală în Republica Cehă.

Ianuarie – *Tema „Copiii și faptele criminale”*, care este adaptată la această categorie de vârstă. Ei discută despre faptele penale care afectează sau pot afecta copiii în mod direct, cum ar fi: furtul, tâlhăria, vătămarea corporală gravă, distrugerea, fraudă (semnarea catalogului sau a cărții de sarcini), calomnia, răspândirea de alarme false.

Instrumente – dreptul penal.

Februarie – *Teme de circulație – ciclist*. Este subliniată necesitatea de a purta elemente de protecție – căști, apărătoare, marcaje reflectorizante, importanța cunoașterii regulilor de circulație, inclusiv a semnelor de circulație.

Instrumente – mic test de circulație.

Aprilie și Mai – Se discută despre *dependența de alcool, fumat, jocuri de noroc și droguri*. Se atrage atenția în special asupra consecințelor și asupra faptelor care au caracter penal.

Instrumente – „servietă cu droguri”.

Iunie – *Vacanțe în condiții de siguranță*.

Proiectul „Lista condițiilor de siguranță“

Proiectul constă într-o serie de filme concepute pentru copiii cu vârste cuprinse între 10 și 16 ani, părinții și profesorii lor. Primele două părți au fost realizate sub auspiciile Ministerului Educației din Republica Cehă și distribuite în toate școlile primare din țară. În relatările individuale ale primei părți, sunt prezentate riscurile întâlnirii cu un necunoscut: povestea Andreei, care a fost violată la o „întâlnire oarbă” sau povestea micuței Monica, fetița care a corespondat cu un pedofil. A doua parte scoate în evidență problema în creștere a prostituției cu copii.

În ambele materiale se evidențiază partea întunecată a internetului, publicul fiind însoțit de către realizatorul unei emisiuni de succes cu tematică polițistă. Obiectivele constau în atragerea atenției asupra pericolelor ascunse din spatele diferitelor identități de pe internet, precum și în pregătirea copiilor, pentru a nu deveni victime și pentru a face față unor situații de risc.

CAPITOLUL VII

Experiența bulgară în prevenirea delincvenței juvenile și în gestionarea cazurilor de minori care au comis infracțiuni și nu răspund penal

7.1. Cadrul legislativ

Protejarea intereselor copilului, derularea de activități ample în domeniul prevenirii, procedurile extrajudiciare și influența unor măsuri educative, de formare și sociale în cazul unei infracțiuni deja comise reprezintă principiile de bază ale abordării legislative față de comportamentul antisocial al minorilor cu vârsta sub 18 ani. Prevenirea delincvenței juvenile este reglementată de *Legea specială de luptă împotriva comportamentului antisocial al minorilor sub 18 ani*.

În acest act normativ sunt reglementate măsurile față de copiii care vin în conflict cu legea și sistemul de prevenire a comportamentelor antisociale pentru această categorie de vârstă. Sistemul include o comisie la nivel central, care funcționează pe lângă Guvern, comisii locale la nivel municipal, structuri specializate de poliție, case de plasament temporar pentru minori, internate etc.

▪ ***Răspunderea penală și măsurile față de copiii în conflict cu legea***

Conform Codului penal (C.P.) al Republicii Bulgaria, până la împlinirea vârstei de 14 ani copilul nu are răspundere penală, iar în cazul în care comite fapte penale, față de acesta se aplică doar măsuri de corecție, reglementate de *Legea specială de luptă împotriva comportamentului antisocial al minorilor sub 18 ani*.

După împlinirea vârstei de 14 ani, conform C.P., cazul poate fi redirecționat către organele juridice din structurile extrajudiciare – comisii locale de combatere a comportamentului antisocial al minorilor sub 18 ani, procesul penal fiind înlocuit de una din măsurile educative prevăzute în ***Legea specială pentru minori***.

▪ ***Măsuri educative***

Măsurile adoptate față de copiii cu comportament deviant sunt educative și sunt asemănătoare cu cele recomandate în Regulile minimale standard ale Națiunilor Unite pentru administrarea Justiției Juvenile.

Ele se impun după întocmirea unui raport special și analizarea cauzelor și faptelor care au dus la comportamentul deviant. Raportul conține informații privind starea de sănătate, dezvoltarea fizică și psihică, talentele și înclinațiile, calitățile personale, mediul familial și social al copilului, posibilitățile de corectare a atitudinii antisociale, motivele și circumstanțele în care a fost săvârșită fapta, antecedente și măsuri adoptate etc.

Legea specială de luptă împotriva comportamentului antisocial al minorilor sub 18 ani (art. 13) prevede măsuri precum:

- acordarea unei atenții sporite din partea părinților copilului în conflict cu legea;
- punerea copilului sub supravegherea unui îndrumător;
- obligația de a îndrepta, prin muncă proprie, pagubele create, în cazul în care acest lucru este în puterile lui;
- obligativitatea exercitării muncii în folosul comunității;
- participarea la consultări și programe pentru depășirea comportamentului deviant etc.

Legea reglementează și sancțiunile față de părinții care nu au acordat atenție suficientă copiilor lor, iar aceștia au săvârșit acțiuni antisociale. Atunci când comportamentul părinților este infrațional, materialele sunt trimise unui procuror.

Efectul preventiv al măsurilor educative poate fi apreciat prin prisma faptului că numărul relativ al copiilor care au recidivat este de aproximativ 12-15%.

7.2. Sistemul instituțional de prevenire și combatere a comportamentului antisocial al minorilor sub 18 ani

Comisia centrală de combatere a comportamentului antisocial al minorilor sub 18 ani de pe lângă Guvernul Republicii Bulgaria (Comisia centrală) coordonează, conduce și controlează sistemul de prevenire și combatere a comportamentului antisocial al minorilor sub 18 ani. Președintele comisiei este viceprim-ministrul, iar membrii ei sunt miniștri adjuncți și conducători de instituții, care au legătură cu problematica juvenilă.

Comisia centrală întocmește prognoze și propuneri privind măsurile preventive și cele pentru sensibilizarea societății față de problemele legate de comportamentul deviant al minorilor.

Comisia centrală editează revista „*Educația socială*”, ce cuprinde articole de specialitate și exemple practice, pentru extinderea experienței experților în legătură cu problematica referitoare la comportamentul deviant al minorilor cu vârsta sub 18 ani. Pe lângă Comisia centrală funcționează ***Centrul de calificare***, în cursurile de pregătire fiind incluse tematici care vizează legislația, interacțiunea comisiilor locale cu procuratura, direcțiile de „ajutor social” din cadrul Ministerului Muncii și Politicii Sociale, organizații nonguvernamentale etc.

Comisiile locale de combatere a comportamentului antisocial al minorilor cu vârsta sub 18 ani (Comisiile locale) sunt structurile care asigură organizarea, conducerea și controlul activităților de prevenire și combatere a comportamentului antisocial al copiilor la nivel municipal. Acestea funcționează în 296 de municipalități din țară.

Comisiile locale dezbate cazuri concrete, primite de la organele de justiție și stabilesc măsurile educative față de copiii aflați în conflict cu legea. Aceste comisii realizează selecția persoanelor implicate direct în măsurile educative și încurajează participarea voluntară la măsurile de prevenire.

Activitatea principală a comisiilor locale este cea de socio-prevenție. Ca și volum al activităților derulate, putem menționa faptul că în anul 2012, la nivel național, au fost derulate **460 de programe**, de care au beneficiat **198.854 de copii**.

Formele de lucru depind de specificul local și includ:

- consultări cu copiii și părinții;
- acordarea de asistență copiilor cu risc infracțional;
- activități educative;
- organizarea unor acțiuni cu copiii în conflict cu legea, în timpul lor liber.

Comisiile locale lucrează în diverse domenii: soluționarea conflictelor; depășirea problemelor de comunicare; prevenirea comportamentelor de risc; prevenirea comportamentelor antisociale la evenimente sportive; prevenirea patologiilor sociale – dependența de droguri, consumul de alcool; educația religioasă și valorile spirituale; activități sportive; evenimente legate de arte; concursuri, spectacole tematice. În multe municipalități comisiile lucrează preventiv cu părinții copiilor care au probleme. Totodată, comisiile locale ajută la limitarea absenteismului școlar, la integrarea socială a copiilor aflați în conflict cu legea, acordă asistență pentru soluționarea problemelor sociale ale unor copii și familii cu risc infracțional, prioritară fiind prevenirea agresiunii și violenței între copii.

Centrele de prevenire și cabinetele de consultanță sunt create ca organe adjuvante ale comisiilor locale, conform legii și asigură asistență gratuită copiilor și părinților pentru soluționarea comportamentelor deviate. De asemenea, organizează campanii preventive, întâlniri de lucru educative, editează materiale pentru specialiștii din cadrul **Sistemului de Luptă Împotriva**

Comportamentul Antisocial al Minorilor sub 18 ani. Pe lângă centre sunt create și cluburi ale asistenților sociali, ale consilierilor pedagogi și ale profesorilor diriginți, cluburi ale minorilor, care au fost pregătiți să lucreze cu colegi de aceeași vârstă care au probleme comportamentale.

Camerele pedagogice pentru copii sunt structuri din cadrul poliției, unde lucrează angajați specializați care au pregătire psihologică sau pedagogică. Ei caută și identifică copiii care intră în conflict cu legea; participă la investigațiile preliminare legate de caz, atunci când victimele sau autorii infracțiunii sunt copii; identifică minorii care au fost victime ale unor infracțiuni și ale abuzurilor din partea părinților sau din partea unor terțe persoane; asigură protecția polițienească a copiilor.

Casele de plasament temporar pentru minori cu vârsta sub 18 ani pot găzdui minori cu vârste sub 18 ani, care au desfășurat acțiuni antisociale și al căror domiciliu nu poate fi stabilit, precum și pe cei ce sunt neglijați, ceea ce face nerecomandabilă lăsarea lor la părinți. Durata șederii în aceste case este de până la 15 zile, însă după primele 24 de ore de la primirea copilului este necesară rezoluția unui procuror pentru stabilirea perioadei șederii minorului.

Internatele social-pedagogice și școlile-internate de reeducare sunt școli de tip internat, unde sunt plasați minorii cu vârste de până la 18 ani care au comis infracțiuni sau acțiuni antisociale, atunci când măsurile prevăzute fără îndepărtarea din familie nu au dat rezultat. Plasarea în aceste școli se face doar prin decizie judecătorească.

Cooperarea interinstituțională a comisiilor locale

Comisiile locale colaborează, în cadrul planului de acțiune privind implementarea *Strategiei naționale de luptă împotriva drogurilor*, cu poliția, direcțiile pentru protecția copilului,

consiliile municipale și județene. De asemenea, acestea efectuează studii și organizează seminarii în vederea pregătirii de consilieri pentru prevenirea narcomaniei. De exemplu, în cursul anului 2012 au făcut obiectul studiilor peste 11.000 de copii și părinți. În aceeași perioadă, comisiile locale au identificat 123 de grupuri de copii și familii care prezintă risc și au implementat peste 30 de programe de prevenire și asistență.

Multe comisii locale asistă comisiile locale de luptă contra traficului de persoane și lucrează pentru *prevenirea exploataării sexuale și traficului de copii*. Organizează campanii pentru prezentarea, în fața minorilor cu vârste sub 18 ani, a riscurilor privind exploatarea sexuală și traficul de persoane, situațiile de risc care ar crea condițiile unor infracțiuni sexuale.

Secretarii Comisiilor locale, conform Legii protecției copilului și Ordonanței nr. 1 privind ordinea publică și siguranța municipalităților, participă la verificări *comune* împreună cu asistenții sociali și angajații poliției privind respectarea orelor de domiciliu prevăzute pentru minori, limitării consumului de alcool etc.

Comisiile locale participă în echipe și asistă la respectarea drepturilor și obligațiilor organelor de protecție a copilului la nivel local în legătură cu implementarea *Mecanismului de coordonare pentru interacțiunea lucrărilor în cazul copiilor – victime ale violenței sau cu risc de violență*, precum și interacțiunea în cazul unor intervenții în situații de criză.

Comisiile locale lucrează în colaborare strânsă cu *comisiile școlare de prevenire, cu conducerea unităților de învățământ, consilierii pedagogici, profesorii-diriginți*. În baza informațiilor primite de la ei, comisiile locale caută soluții pentru a include în școli copiii care nu au frecventat cursurile. Membrii comisiilor vizitează copiii la domiciliu și au întâlniri cu părinții.

În toate domeniile, prevenirea și lupta împotriva comportamentelor antisociale se efectuează prin colaborarea dintre comisiile locale și angajații *specializați ai poliției*.

7.3. Exemple de intervenție preventivă

Comisia centrală, împreună cu Agenția Națională de „Securitate Statală” (ANSS), a creat „***Ghidul de recunoaștere, identificare și activitate educațională cu minorii sub 18 ani care împărtășesc idei sau aparțin unor organizații cu caracter extremist sau radical***”. Pentru limitarea fenomenului infracțional în rândul minorilor, a fost întocmit ghidul metodologic „***Școala – mediu sigur pentru copii***”. Scopul principal al acestui document constă în crearea unui mediu școlar sigur (în incinta unităților de învățământ și în zonele adiacente) în care să fie minimizeze activitățile antisociale, comise de elevi sau împotriva lor.

Inițiative din raionul „Lozenetz” – Sofia

Concurs cu tema „Justiția juvenilă văzută de mine”, la care elevii pot participa scriind compuneri, poezii, eseuri sau cu desene, colaje, texte proprii pentru cântece, dans etc.

Concursul „Mă opresc pentru a te auzi...”. Acest demers are ca scop studierea trăirilor și emoțiilor copiilor. Neglijarea problemelor elevilor poate duce la apariția comportamentelor deviante sau a diferitelor tipuri de abuz.

Părerile copiilor sunt colectate anonim într-o cutie amplasată într-un loc vizibil. În acest format, se răspunde întrebării: „Ce se întâmplă în școala noastră? Ce îmi place și ce nu? Cum mă simt?” Opiniile elevilor sunt folosite de Comisia locală, reprezentanții părinților și conducerea școlii.

REPERE LEGISLATIVE

Legislație națională:

- **Codul penal**, adoptat prin Legea nr. 286/2009, cu modificările și completările aduse prin Legea nr. 27/2012, Legea nr. 63/2012 și Legea nr. 187/2012;
- **Codul de procedură penală** adoptat prin Legea nr. 135/2010, cu modificările și completările aduse prin Legea nr. 255/2013;
- **Legea nr. 272 din 21 iunie 2004** republicată, privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în Monitorul Oficial nr. 159 din 5 martie 2014.

Legislație din țările partenere (Bulgaria, Cehia):

- **Legea specială de luptă împotriva comportamentului antisocial al minorilor**, Republica Bulgaria;
- **Legea nr. 218/2003, privind procedura în instanță în cauze ce privesc minori**, Republica Cehă.

Legislație internațională:

- **Convenția cu privire la Drepturile Copilului**, adoptată la data de 20 noiembrie 1989, prin rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr. 44/25;
- **Regulile Standard Minimale ale Națiunilor Unite în Administrarea Justiției Juvenile** (Regulile de la Beijing adoptate în 1985 prin rezoluția Adunării Generale 40/33);
- **Principiile Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delincvenței Juvenile** (Principiile de la Riyadh adoptate în 1990 prin rezoluția Adunării Generale 45/112);

- **Regulile Națiunilor Unite pentru Protecția Minorilor Priviți de Libertate** (adoptate în 1990 prin rezoluția Adunării Generale 45/113);
- **Regulile Minimale ale Națiunilor Unite pentru elaborarea măsurilor neprivative de libertate** (Regulile de la Tokyo/1990);
- **Declarația privind Principiile de Bază ale Justiției pentru Victimele Infrațiunilor și Abuzului de Putere** (adoptată prin rezoluția Adunării Generale 40/34);
- **Pactul internațional** cu privire la drepturile civile și politice;
- **Pactul internațional** cu privire la drepturile economice, sociale și culturale;
- **Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale**, din 1950, amendată prin Protocoloalele nr. 3, 5 și 8, completată prin Protocolul nr. 21;
- **Convenția europeană în materia adopției de copii** – 1968;
- **Convenția europeană asupra repatrierii minorilor** – 1970;
- **Convenția europeană asupra recunoașterii și executării deciziilor** privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor – 1980;
- **Carta socială europeană revizuită** – 1999;
- **Regulamentul european privind sancțiunile și măsurile comunitare** adoptat prin Recomandarea nr. R (92) 16 a Comitetului Ministerial al statelor membre din data de 19 octombrie 1992;
- **Convenția Americană asupra Drepturilor Omului** – 1969;
- **Recomandarea Consiliului de Miniștri** din 5 noiembrie 2008, cu privire la Regulile Europene privind copiii care au săvârșit fapte penale și pentru care au fost stabilite măsuri sau sancțiuni (CM/Rec2008)11).